

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona – Prečišćeni tekst (“Službene novine Zeničko-dobojskog kantona”, broj: 7/10.), na prijedlog Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Vlada Zeničko-dobojskog kantona na 84. sjednici, održanoj 29.12.2016. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I.

Prihvata se Izvještaj o realizaciji Strategije razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2013-2015. godine.

II.

Izvještaj iz tačke I. ovog Zaključka, upućuje se u daljnju skupštinsku proceduru.

III.

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 02-_____ /16.
Datum, 29.12.2016. godine
Zenica

PREMIJER

Miralem Galijašević

DOSTAVLJENO:

1x Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport,
1x Stručna služba Skupštine,
1x a/a.

IZVJEŠTAJ
O REALIZACIJI STRATEGIJE RAZVOJA SPORTA
NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA
ZA PERIOD 2013-2015. GODINA

Zenica, novembar/studeni 2016. godine

Stručna komisija za izradu Izvještaja o realizaciji Strategije razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2013-2015. godina

Jure Rašić, predstavnik Sportskog saveza Zeničko-dobojskog kantona - predsjednik

Amir Muminović, predstavnik Saveza društava/udruga pedagoga fizičke kulture Zeničko-dobojskog kantona - član

Aleksa Stanković, predstavnik Sportskog saveza studenata Univerziteta Zenica - član

Bogdan Kolar, predstavnik Sportskog saveza Zeničko-dobojskog kantona - član

Behudin Bajgorić, predstavnik Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport - član

SADRŽAJ	2
1. UVOD	4
1.1. Značaj sporta i sportskih aktivnosti za razvoj i očuvanje zdravlja cjelokupne populacije ljudi	4
2. ZNAČAJ DONESENE STRATEGIJE RAZVOJA SPORTA NA PODRUČJU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	5
2.1. Takmičarski sport	7
2.1.1. Postizanje i održavanje vrhunskih sportskih rezultata	14
2.1.2. Identifikacija talenata i osiguranje uslova za napredovanje	14
2.1.3. Stvaranje ambijenta za razvoj takmičarskog sporta kroz podizanje nivoa stručnosti rukovodilaca i trenera u sportskim kolektivima kantona	15
2.2. Rekreativni sport	15
2.2.1. Organizacioni kapaciteti i stručni rad	16
2.2.2. Promocija rekreacije	16
2.3. Školski sport	17
2.3.1. Omasovljenje školskog sporta	17
2.3.2. Unapređenje dodatnih i vanškolskih aktivnosti	19
2.4. Sport osoba sa invaliditetom	21
2.4.1. Unapređenje uslova rada klubova i prađenje postignuća	22
2.4.2. Prilagodba sportskih objekata sportašima osoba sa invaliditetom i nabavka opreme i rekvizita prilagođenih djeci, mladima i afirmisanim sportašima osobama sa invaliditetom	22
2.4.3. Rad sa djecom i mladima osobama sa invaliditetom i povećanje njihove uključenosti u lokalne sportske i rekreativne aktivnosti	22
2.4.4. Angažovanje stručnih kadrova u sportu osoba sa invaliditetom i edukacija postojećih zaposlenih stručnih kadrova u sportu za rad s osobama s različitim vrstama invaliditeta	23
2.4.5. Promocija i priznanje rada i sportskih rezultata osoba s invaliditetom	23
2.5. Sportski objekti	24
2.5.1. Redovno i adekvatno održavanje sportskih objekata	25
2.5.2. Izgradnja novih objekata	25

2.6. Stručni kadrovi	25
2.6.1. Unapređenje stručnog rada u oblasti sporta	26
2.7. Medicina i doping u sportu	28
2.7.1. Lječnički pregled sportista	29
2.7.2. Stalna i adekvatna kontrola zdravlja sportista	30
2.7.3. Kontrola upotrebe nedozvoljenih sredstava	33
2.8. Pravni akti u sportu	34
2.8.1. Unapređenje pravne regulative	35
3. ZAKLJUČCI.....	37
4. PRIJEDLOZI.....	40
5. PRILOZI - TABLICE.....	45

1.Uvod

Postizanje ciljeva utvrđenih Strategijom razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona zavisi od redovnog monitoringa i analize predviđenih aktivnosti. Najveći dio obaveza praćenja rada nosilaca aktivnosti na realizaciji usvojenih ciljeva ima Sportski savez Zeničko-dobojskog kantona. Na osnovu Akcionog plana Strategije Sportski savez Zeničko-dobojskog kantona će pratiti aktivnosti iz nadležnosti navedenih subjekata. Svi odgovorni subjekti su dužni donijeti vlastite Programe implementacije zadataka postavljenih u Strategiji, odnosno razraditi i u svoje Godišnje planove rada ukomponovati Akcioni plan djelovanja na postizanju ciljeva Strategije za svaku godinu. Detalje i izvještaje provedenih aktivnosti svi subjekti dostavljaju Sportskom savezu.

Sportski savez je oformio stručnu komisiju za evaluaciju realizovanih i planiranih aktivnosti koja je sačinila Izvještaj o realizaciji Strategije za period 2013. – 2015. godina. Ovaj Izvještaj je sačinjen na osnovu dobivenih podataka od: službi za društvene djelatnosti općina sa područja Zeničko-dobojskog kantona, općinskih sportskih saveza Zeničko-dobojskog kantona, Društva/udruge pedagoga fizičke kulture Zeničko-dobojskog kantona, Udruga/Društava pedagoga općina iz Zeničko-dobojskog kantona, Sportskog saveza Zeničko-dobojskog kantona, Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (sektor za sport) i Sportskog saveza invalida Zeničko-dobojskog kantona.

1.1.Značaj sporta i sportskih aktivnosti za razvoj i očuvanje zdravlja cjelokupne populacije ljudi

“U modernom društvu sport zauzima važno mjesto i igra bitnu, neprocjenjivu ulogu u životima ljudi. Kvalitetne aktivnosti u slobodnom vremenu i briga za zdravlje prijeko su potrebni elementi plodnog životnog stila od rane mladosti do zrelosti i starosti. Bogatstvo kreativnosti koje je važan dio svakog temeljito i dobro planiranog vrhunskog sportskog postignuća omogućava svakom pojedincu da potvrdi svoje potencijale i znanje, dobije satisfakciju za uložene napore i odricanja uz istovremeno ostvarenje najsuptilnijih aspiracija. Sport ima mnoge oblike od kojih svaki zaslužuje da dobije šansu za vlastiti razvoj. Jasna spoznaja važnosti dječijeg i omladinskog sporta, sportske rekreacije, kvalitetnog i vrhunskog sporta, te jednak tretman različitih udruženja, klubova, njihovih saveza, sportskih instituta, škola i privatnih institucija otvara mogućnosti za realizaciju dobrih zamisli u sportu. Uočavajući značaj sporta svaka društvena zajednica pokušava da

stvara uslove za bavljenje sportom. Iz razlika u karakteru i načinu društveno-političkog organizovanja, te različitih materijalnih preduslova proizlaze i različiti odnosi državnih zajednica prema sportu. Stanje, pozicija i razvoj sporta u nekoj lokalnoj odnosno regionalnoj zajednici usko je povezano s općim stanjem u državi, društvu, politici i ekonomiji. Tako je i stanje u sportu na području Zeničko-dobojskog kantona opterećeno manje-više sa istim problemima s kojima se susreće sport na nivou FBiH i na nivou BiH. Problem finansiranja ili općenito loša materijalna strana sporta zasjenjuje sve ostale probleme. Svaka društvena zajednica u okviru svojih mogućnosti stvara što bolje uslove za bavljenje sportom. Sport u modernom društvu zauzima važno mjesto i bitnu neprocjenjivu ulogu u životima ljudi. Sportske aktivnosti u slobodnom vremenu su od krucijalnog značaja za zdravlje ljudi. Aktivan i kreativan život omogućava svakom pojedincu da potvrdi svoje potencijale i znanje, dobije satisfakciju za uložene napore i odricanja, uz istovremeno ostvarenje svih životnih aspiracija.

Generalno se može reći kako je ukupna slika sporta u kantonu zadovoljavajuća u odnosu na stanje u drugim kantonima, ali postoje i određeni problemi koji svojim postojanjem sprječavaju postizanje značajnijih rezultata na višoj razini. Sport i sportske aktivnosti imaju veliki uticaj na sljedeće generacije mladih sportaša. Vrhunski sportski rezultati kao i uzorno ponašanje sportista ne samo što imaju značaj dobre prezentacije u svijetu već predstavljaju i pozitivan primjer mladima promovisući rad, upornost, borbenost i poštenje. To su vrijednosti čiji razvoj treba podsticati i njegovati u društvu. Njegovanjem tih vrijednosti sport dobiva ne samo takmičarski, reprezentativni i zdravstveni značaj u društvu, već i širu odgojnu i razvojnu ulogu. Dakle, jedan od prioriteta *Strategije* jeste i unapređenje kvaliteta takmičarskog sporta i podrška pojedincima i grupama za postizanje vrhunskih sportskih rezultata.

2. Značaj donesene Strategije razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona

Izrada *Strategije razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona* (u daljem tekstu *Strategija*), je pripremljena u skladu sa Zakonom o sportu u Bosni Hercegovini, Zakonom o sportu Zeničko-dobojskog kantona, Strategijom razvoja sporta u BiH i Bijelom knjigom o sportu Evropske komisije. U pripremnim raspravama i konsultacijama o putevima kojima se želi unaprijediti stanje sporta korištena su vlastita iskustva kao i iskustva drugih

sportskih radnika sa područja našeg kantona, BiH kao i sportskih stručnjaka sa fakulteta za sport iz Sarajeva i Tuzle.

Zakonom o sportu Zeničko-dobojskog kantona („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“ broj: 11/02, 01/04 i 09/11) svrha izrade *Strategije* definisana je kao ostvarivanje javnog interesa i ciljeva u sportu na taj način što se *Strategijom* utvrđuju osnovna polazišta i pravci razvoja, sadržaj i obim sportskih djelatnosti koji se finansiraju odnosno sufinansiraju iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona, razvojni i stručni zadaci u sportu, okvirni kriterijumi za vrednovanje programa i njihovog finansiranja, nosioci razvoja i mjere kontrole njegove realizacije.

Na osnovu analize stanja u sportu na području Zeničko-dobojskog kantona, a uzimajući u obzir činjenicu da je osnovna baza za kvalitetan takmičarski i vrhunski sport zdrav i dobro razvijen sport za mlade, *Strategija* sugerise da jedno od osnovnih polazišta i prioriternih pravaca razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona treba da bude unapređenje i razvoj sporta za mlade, koji uključuje razvoj i popularizaciju sporta u porodici, školsko sportsko obrazovanje u sklopu redovne nastave, te vannastavne sportske aktivnosti učenika i studenata.

Osnovi uvjet za provođenje aktivnosti iz oblasti sporta, sportskog obrazovanja i rekreacije je postojanje dovoljnog broja sportskih objekata koji zadovoljavaju propisane uvjete (u pogledu dimenzija i bezbjednosti, sanitarno-higijenske, protivpožarne, instalaciono-tehničke i dr.); stoga je planiranje i sistemsko ulaganje u obnavljanje i izgradnju sportske infarstrukture je jedan od prioriteta *Strategije* razvoja sporta na području Zeničko-dobojskog kantona. Prema Zakonu o sportu Zeničko-dobojskog kantona javni interes u sportu obuhvata sportske aktivnosti kojima se postiže unapređenje zdravlja građana, posebno djece i omladine i osoba sa tjelesnim invaliditetom, te je stoga opredjeljenje *Strategije* da rekreativno bavljenje sportom bude opšteprihvaćeni i poželjni model društvenog ponašanja. To praktično znači stvaranje uvjeta, podsticanje i podrška za sportske aktivnosti koje uključuju sve segmente stanovništva da u sportu nađu preventivu za zdravstvene probleme, socijalnu komponentu razvoja kao i kvalitetan način trošenja slobodnog vremena.

Mogli bi reći da je misija *Strategije*, dati jasne strateške pravce za daljne djelovanje u sportu Zeničko-dobojskog kantona, preciznije utvrditi sisteme i mehanizme koji će osigurati uspostavljanje i održavanje vrhunskog sporta, sporta za sve i školskog sporta,

promovisati principe vrijednosti u sportu, pritom osiguravajući kontinuirano školovanje, odgovarajuću infrastrukturu i redovna takmičenja.

Također, i zbog pozicije sporta u kontekstu složenog ustrojstva BiH i stanja u kojem se sport nalazi, naročito s obzirom na nepovoljne trendove u pogledu mogućnosti povećanja budžetskih ulaganja, možda će strateška opredjeljenja za koja će biti potrebna znatnija finansijska sredstva nametnuti izvjesna prilagođavnja ili drukčija rješenja.

2.1. Takmičarski sport

Nosioci takmičarskog sporta na području Zeničko-dobojskog kantona predstavljaju sportski klubovi, sportski savezi i udruženja iz olimpijskih i neolimpijskih sportova. Najveći broj klubova je iz sportova koji imaju dugu tradiciju na ovim prostorima (nogomet, košarka, rukomet, odbojka), a posljednjih godina znatno se povećao broj klubova iz nekih borilačkih sportova (karate, taekwondo, kickboxing). Jedan broj sportova zastupljen je sa jednim ili dva kluba u kantonu (atletika, plivanje, gimnastika, skijanje, biciklizam).

Struktura takmičarskog sporta na području Zeničko-dobojskog kantona ukazuje na to da brojnost i rasprostranjenost klubova odnosno masovnost neke sportske grane ne zavisi samo od popularnosti sporta odnosno zainteresiranosti građana i mladih ljudi već i od finansijskih mogućnosti u pogledu održanja kluba u sistemu takmičenja i od postojećih infrastrukturnih uslova.

Prilično jednostavan način osnivanja sportskih udruženja (klubova) i učlanjivanja u sportske saveze uz interes i manjih grupa građana omogućio je nastajanje klubova iz sportova koji ranije nisu bili zastupljeni na ovim prostorima (npr. paraglajding, boćanje, bilijar, bodybuilding, vaterpolo, MMA i sl.)

Zakon o sportu u Bosni i Hercegovini (član 19. i 20.) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sportu Zeničko-dobojskog kantona (član 6.) propisuju da se profesionalni sportski klub osniva kao privredno društvo ili preduzeće, a amaterski sportski klub osniva se kao udruženje građana, pa budući da su svi sportski klubovi na području Zeničko-dobojskog kantona osnovani kao udruženja građana-po tom osnovu svi spadaju u amaterske sportske klubove.

Međutim, realno postoje klubovi koji zapravo djeluju kao profesionalni klubovi jer svi ili gotovo svi igrači, treneri i pomoćno osoblje imaju profesionalne ugovore (nogometni

klubovi članovi Premijer lige BiH, košarkaški klubovi članovi Lige 12 BiH i Regionalne košarkaške lige, rukometni klubovi članovi Premijer lige BiH i odbojkaški klubovi članovi Premijer lige BiH). U nekim od ovih klubova nastupaju i strani sportisti koji su dobili dozvole za rad u Bosni i Hercegovini.

Najveći problem sportskim udruženjima predstavljaju finansije, nemogu da pronađu adekvatne sponzore, te očekuju da sredstvima iz budžeta općine i kantona u cjelosti pokriju vlastite troškove. Budući da budžetska sredstva ne mogu pokrivati sve troškove klubova, niti su za to namijenjena, klubovi koji ne obezbjeđuju sredstva iz drugih izvora prihoda (članarine, marketing, sponzorstvo, ulaznice, druge djelatnosti itd.) djeluju u znatno smanjenom obimu svojih takmičarskih aktivnosti ili praktično prestaju sa radom.

Na nivou Kantona organizovani su Nogometni savez, Košarkaški savez, Kickboxing savez, Odbojkaški savez, Šahovski savez i Teniski savez, a u Zenici je sjedište i Ragbi saveza Bosne i Hercegovine dok u Visokom postoji i općinski nogometni savez koji organizuje takmičenje u okviru općinske nogometne lige Visoko.

Nogometni savez Zeničko-dobojskog kantona organizuje takmičenje u Kantonalnoj ligi, dok Košarkaški savez Zenica organizuje takmičenje u okviru Lige Mladih Zeničko-dobojskog kantona. Također i Šahovski savez Zeničko-dobojskog kantona organizuje kantonalno prvenstvo.

Zavisno od masovnosti sporta i organiziranosti saveza, takmičenja su organizovana na manje ili više nivoa. U nogometu postoje ligaška takmičenja na više nivoa, dok u ragbiju postoji samo takmičenje na nivou BiH, u ženskom rukometu i košarci pored ženske lige FBiH postoji još Premijer liga BiH itd. Posmatrano po sportovima u kojima postoji redovno ligaško takmičenje jedino u rukometu Zeničko-dobojski kanton ima više od jednog predstavnika u najvišem rangu takmičenja na nivou BiH (članovi Premijer lige BiH (do sezone 2015./16.) su: RK „Čelik” Zenica, RK „Bosna-Prevent” Visoko, i RK „Krivaja” Zavidovići i Ženski RK „Krivaja” u konkurenciji žena), te u kuglanju (KK „Kakanj” i KK „Maglaj”).

U nogometu „Čelik” iz Zenice i „Mladost” iz Kaknja su jedini predstavnici Zeničko-dobojskog kantona u Premijer ligi BiH, u odbojci to je OK „Kakanj (i u muškoj i u ženskoj konkurenciji), u košarci KK „Kakanj” u muškoj konkurenciji i KŽK „Čelik” u ženskoj konkurenciji. KŽK „Čelik” iz Zenice takmiči se i u Regionalnoj ligi u kojoj učestvuju klubovi s prostora bivše Jugoslavije a također i Ragbi klub „Čelik” takmiči se u Regionalnoj ligi.

Zeničko-dobojski kanton ima po jednog predstavnika u redovnim takmičenjima na nivou BiH i u stonom tenisu (STK „Mladost” Zenica), boksu (BK „Čelik” Zenica) i u šahu (ŠK „ Čelik” Zenica u muškoj i ŠK „Preporod” Zenica u ženskoj konkurenciji).

U ostalim sportovima takmičenja se održavaju u sistemu turnirskih takmičenja na različitim nivoima od općinskih, međuopćinskih, kantonalnih, regionalnih, entitetskih do državnih.

U ovim sportovima neki klubovi sa područja Zeničko-dobojskog kantona na nivou BiH postižu zapažene rezultate (Atletski klub „Zenica”, Streljački klubovi „Zenica” i „Visoko”, Karate klubovi „Internacional” i „Ha Se Karate Do” Zenica, KK „ Sakib Bitić” i KK „Nara” iz Kakanja, Karate klub „Visoko”, Taekwondo klub „Bosna” iz Visokog, Kickboxing klubovi „Borac” iz Jelaha, CBS „Tešanj, KBV „ Isak-Ze” iz Zenice, KBK Borac iz Doboj –Juga, Tenis klub „Čelik” iz Zenice itd.).

Plivački klub GKVS „Željezara” Zenica, je prekinuo sa trenažnim procesom iz razloga što nije riješen status i finansiranje plivačkog bazena u objektu čiji je vlasnik Željezara Zenica d.o.o.

Općenito u pogledu rezultata i sportskih uspjeha posljednjih godina najuspješniji klubovi sa područja Zeničko-dobojskog kantona su Atletski klub „Zenica”, Ženski košarkaški klub „Čelik”, Košarkaški klub „Kakanj”, Nogometni klub „Mladost” Doboj Kakanj, Nogometni klub „Čelik” Zenica, Rukometni klub „Čelik”, Rukometni klub „Krivaja” Zavidovići, Rukometni klub „Maglaj” iz Maglaja, Odbojkaški klub „Kakanj”, Ragbi klub „Čelik” iz Zenice, pojedinačno zapažene rezultate ostvaruju i takmičari iz borilačkih sportova (karate, kickboxing, taekwondo, boks) plivanja, tenisa, streljaštva, stonog tenisa, kajak, kanu, raftinga, kuglanja itd.

Na području Zeničko-dobojskog kantona u *atletici* egzistira jedan klub, a na osnovu podataka evidentno je da se radi uglavnom o mlađim uzrasnim kategorijama (pioniri, kadeti, juniori), te jako mali broj seniora. Oblik organizovanja takmičenja je turnirski (mitinzi), te zvanična prvenstva na državnom nivou koja su razdvojena po starosnim kategorijama i disciplinama. AK „Zenica“ je dugo godina jedan od najuspješnih kolektiva u atletici u BIH, te se ističe po zapaženim rezultatima pojedinaca na međunarodnom nivou u trčanju na 800 m., skakačkim i bacačkim disciplinama. Kako je već istaknuto, za razvoj atletike postoje solidni uvjeti jedino u Zenici, zahvaljujući izgradnji atletskog stadiona na Kamberovića polju.

Nogomet je najrasprostranjeni i najmasovni sport na području Zeničko-dobojskog kantona. U Nogometnom savezu Zeničko-dobojskog kantona registrovano je 28 klubova. Takmičenje se održava u svim uzrasnim kategorijama (mlađi pioniri, pioniri, kadeti, juniori i seniori). NK „Čelik“ iz Zenice i NK „Mladost“ Doboj Kakanj, su jedini predstavnici Zeničko-dobojskog kantona u Premier ligi BiH, dok NK „Rudar“ iz Kaknja i „Bosna iz Visokog nastupaju u Prvoj ligi FBiH. Ostali klubovi nastupaju u nižim rangovima, to jest u Drugoj ligi FBiH, Kantonalnoj ligi i Omladinskim ligama. Postoje i dva malonogometna kluba i jedan ženski klub koji se takmiče u sistemu takmičenja NS BiH, a u općini Visoko postoji i općinska nogometna liga. Nogometni stadioni su najbrojniji sportski objekti kojima raspolažu sportski klubovi na području Zeničko-dobojskog kantona, što je i razumljivo s obzorom na popularnost ovog sporta; međutim većina tih stadiona, izuzev stadiona Bilino polje u Zenici, po kvalitetu igrališta i pratećih objekata ne zadovoljava propisane standarde, odnosno ne nude dobre uvjete za kvalitetniji rad u ovome sportu. S obzirom na popularnost nogometni klubovi u gotovo svim općinama imaju i najveću finansijsku podršku kako, od strane sponzora iz privrede tako i iz općinskih budžeta; međutim, rijetko za koji nogometni klub se može reći da djeluje pod povoljnim finansijskim uslovima.

Košarka u Zeničko-dobojskom kantonu spada među najpopularnije sportove, i ako u nekim općinama ne postoje košarkaški klubovi (Vareš, Usora, Olovo). Trenutno egzistira 21 klub u Košarkaškom savezu Zeničko-dobojskog kantona (od kojih je u 2013.godini, bilo 14, u 2014.godini 17 i u 2015.godini, 16 klubova) u Programu utroška sredstava, a koji se takmiče u Ligi 12 BiH, Ligi A1 i A2 koje organizuje Košarkaški savez BiH, dok takmičenja i lige za mlađe uzrasne kategorije organizuje KS Zeničko-dobojskog kantona. KK „Kakanj“ iz Kaknja se takmiči u najvišem rangu (Liga 12 BiH), dok su OKK „Čelik“ Zenica, KK „Gradina“ iz Tešnja i „Orlovik“ iz Žepča u A1 Ligi. Ostali klubovi takmiče se u ligi A2. ligi i u Ligi Mladih Zeničko-dobojskog kantona. KŽK „Čelik“ iz Zenice se takmiči u Regionalnoj ligi i u završnici prvenstva BiH (Liga 6). Po broju košarkaških klubova prednjači općina Zenica sa 9 klubova. Ovakva masovnost bila bi poželjena i dobra kada bi postojali svi materijalni i drugi uslovi, ali s obzirom na njihovu oskudnost većina ovih klubova radi u oteženim uslovima, što ne može biti garancija za kvalitetniji rad i postizanje zapaženijih rezultata.

Prema raspoloživim podacima, u Zeničko-dobojskom kantonu je registrovano trinaest *rukometnih* klubova od kojih je jedanaest u zvaničnom sistemu takmičenja RS

BIH, dva su organizovana kao škole rukometa. U najvišem rangu takmičenja koji organizuje RS BIH, Zeničko-dobojski kanton ima četiri predstavnika u muškoj i jednog predstavnika u ženskoj konkurenciji. Može se reći da u rukometu ne postoje najbolji prostorni uslovi za takmičenje u nekim općinama kantona, ali s obzirom da su gradske dvorane u Visokom, Zavidovićima, Maglaju i Zenici na raspolaganju rukometnim klubovima, može se zaključiti da nekoliko rukometnih klubova imaju relativno dobre uslove za trenige i odigravanje utakmica.

Odbojka spada u grupu masovnijih sportova na području Zeničko-dobojskog kantona. U ovom sportu je registrovano 13 klubova, od čega 7 muških, 5 ženskih, a dva kluba imaju muške i ženske selekcije. Odbojkaški klubovi postoje u svim općinama, izuzev Vareša, Usore i Doboj-Juga. U najvećem rangu takmičenja koji organizuje OS BIH nalazi se OK „Kakanj“ iz Kaknja u muškoj konkurenciji, te ŽOK „Kakanj“ iz Kaknja u ženskoj konkurenciji. Sve ostale ekipe su u nižim rangovima. OK „Kakanj“ posljednjih godina bio je i najuspješniji odbojkaški klub ne samo na Kantonu već i u BiH jer je osvajao i naslov prvaka BiH i osvajača kupa BiH. Osim OK „Kakanj“ koji nastupa u gradskoj dvorani u Kaknju, odbojkaški klubovi najčešće treniraju i igraju utakmice u školskim salama, od kojih neke ne zadovoljavaju takmičarske uslove.

Ragbi na području Zeničko-dobojskog kantona ima već dužu tradiciju, ali samo u Zenici, dok se u drugim mjestima tek pojavljuju novi ragbi klubovi (Tešanj, Zavidovići). RK „Čelik“ iz Zenice je dugo godina rezultatski dominantan u BiH te nastupa i u Međunarodnoj ragbi ligi. Međutim, s obzirom na činjenicu da egzistiraju samo dva kluba koja se redovno takmiče može se konstatovati da se ragbi sport još uvijek po popularnosti ne može mjeriti sa ostalim ekipnim timskim sportovima.

Na području Zeničko-dobojskog kantona egzistiraju tri **skijaška** kluba, dva u Zenici i jedan u Kaknju. Smučarski klub „Zenica“ ima tradiciju dugu preko 60 godina, ali trenutno nema takmičara u alpskom skijanju. Smučarski klub „Zenica“ nastupa na zvaničnim državnim utrkama u nordijskom trčanju. Skijaški klub „Ze 2010“ je aktivan tek drugu sezonu i to u alpskim skijaškim disciplinama, kao i skijaški klub „Kakanj“. Osim finansijskih problema skijaški sport na području Zeničko-dobojskog kantona nema ni adekvatne prostorne uslove. Skijališta na Smetovima kod Zenice i na Ponijerima kod Kaknja zadovoljavaju minimum uslova za treniranje. Skijaški klubovi iz Zenice najčešće treniraju i održavaju takmičenja na Vlašiću.

Grupu borilačkih sportova u Zeničko-dobojskom kantonu čine karate sa 22 kluba, taekwondo sa 9 klubova, kickboxing sa 7 klubova, te judo sa 4 kluba i boks sa 2 kluba.

Karate je jedan od najmasovnijih sportova u BiH, te tako i u Zeničko-dobojskom kantonu, a također u ovom sportu je podjednaka zastupljenost oba spola. Karate savez Bosne i Hercegovine je međunarodno priznati savez od strane Svjetske karate federacije (WKF) i od Generalne asocijacije internacionalnih sportskih federacija (GAISF –a), ali članovi ovog saveza su samo 3 kluba sa područja Zeničko dobojskog kantona, dok su ostali klubovi učlanjeni u karate savez FBiH ili u TKA (Tradicionalna karate asocijacija) BiH. Sistem takmičenja u ovom sportu je organizovan u obliku turnira, a prvenstva se organizuju u svim uzrasnim kategorijama. Pojedini karate klubovi odnosno pojedinci iz tih klubova ostvaruju zapažene rezultate, posebno u mlađim uzrasnim kategorijama, ali zbog postojanja više saveza i nejedinstvenog sistema takmičenja postoji problem pravog vrednovanja pojedinih rezultata.

Taekwondo i kickboxing također su u grupi sportova koji su u ekspanziji, kako po broju klubova, tako i po broju takmičara. Taekwondo je pored boksa i judoa uspio dobiti i status olimpijskog sporta, dok u kickboxingu postoji više asocijacija na međunarodnim nivoima koje neovisno jedne od drugih organiziraju prvenstva pod istim nazivima, pa je oteženo vrednovanje postignutih rezultata sa svih ovakvih takmičenja. Također, problem u ovim borilačkim sportovima predstavljaju i prilično šarolike mogućnosti dobijanja trenerskih i drugih stručnih zvanja, tako da pojedinci, kao i u nekim drugim sportovima, i bez odgovarajućeg općeg obrazovanja dobivaju mogućnost da rade kao treneri u klubovima.

Judo i boks u Zeničko-dobojskom kantonu po broju klubova i članova znatno zaostaju za ostalim borilačkim sportovima. BK „Čelik“ Zenica se takmiči u Prvoj ligi BiH koja je i jedini nivo takmičenja koji organizuje BS BiH, dok BK „Visoko“ iz Visokog i ne učestvuje u redovnom prvenstvu BiH. Postoje i pojedinačna državna prvenstva koja su turnirskog karaktera. Judo klubovi učestvuju u turnirskom sistemu takmičenja koje organizuje JS BiH.

S obzirom na povećani broj klubova i općina u kojima postoje **teniski** klubovi, može se reći da je i ovaj sport u ekspanziji. Teniski klubovi postoje u Zenici (4) Visokom (2) Kaknju, Žepču, Zavidovićima i u Tešnju. Pored takmičarskog ovi klubovi omogućavaju i rekreativno bavljenje tenisom. Zvanična takmičenja u ovom sportu

organizuje TS BiH, dok novoosnovani TS Zeničko-dobojskog kantona, u koji nisu učlanjeni svi teniski klubovi sa područja Kantona, povremeno organizuje prigodne turnire u pojedinim gradovima. U ovom sportu nekoliko takmičara iz mlađih kategorija postižu zapažene rezultate na nivou BiH.

U Zeničko-dobojskom kantonu egzistiraju 3 *stonoteniska* kluba. STK „Mladost“ Zenica je jedan od vodećih klubova u Prvoj ligi BIH. STS BIH je krovna organizacija koja u svom sistemu ima ekipno prvenstvo BIH kroz organizovano ligaško ekipno takmičenje te pojedinačna, turnirska prvenstva u svim uzrasnim kategorijama.

Streljački sport zastupljen je trenutno sa tri kluba u tri općine Zeničko-dobojskog kantona (Zenici, Visokom i u Tešnju). Streljački klubovi „Zenica“ i „Visoko“ u posljednjih nekoliko godina postižu zapažene rezultate na državnom nivou, a nekoliko pojedinaca imaju i zapažene međunarodne rezultate. Streljački klubovi su udruženi u Streljački savez BiH koji je organizator zvaničnih takmičenja na nivou BiH.

U *plivačkom sportu* na prostoru Zeničko-dobojskog kantona, najbolje rezultate postizao je Plivački klub „Željezara“ Zenica, koji je imao na raspolaganju zatvoreni bazen koji je vlasništvo Željezare Zenica d.o.o.. Pored plivanja u GKVS-a djeluje i Vaterpolo klub koji povremeno učestvuje na turnirima u BiH, a učestvovao je i u Kupu BiH sa mlađim uzrastima. Pored Zenice u Kaknju u okviru sportskog društva „Sopot“ postoji i plivačka sekcija. GKVS „Željezara-Čelik“ postiže zapažene rezultate u svim uzrasnim kategorijama na domaćim i regionalnim mitinzima. S obzirom da uslovi za bavljenje ovim sportom tokom cijele godine postoje samo u Zenici, Plivanje kao takmičarski sport nema adekvatne uslove za razvoj na području Zeničko-dobojskog kantona.

Biciklistički klub „Zenica“ iz Zenice jedini je klub u ovom sportu sa dugom tradicijom. Pored ovog kluba postoje i brdski biciklistički klubovi u Zenici, Žepču i Visokom. S obzirom na činjenicu da je oprema za ovaj sport prilično skupa, a s druge strane klubovi ne dobivaju potrebnu finansijsku podršku, ovaj sport, u takmičarskom smislu, opstaje ponajviše zahvaljući entuzijazmu pojedinaca.

Među ostalim sportovima koji su zastupljeni na području Zeničko-dobojskog kantona *šah, kuglanje, kajak-kanu* i u novije vrijeme *rafting* doživljavaju ekspanziju dok je je *gimnastika*, kao takmičarski sport, gotovo nestala jer postoji samo jedan klub ritmičke gimnastike u Visokom.

Pored finansijskih problema s kojima se suočavaju sportski klubovi na području Zeničko-dobojskog kantona postoje problemi i u vezi sa drugim bitnim pretpostavkama za razvoj pojedinih sportova, kao što su prostor i oprema, te stručni, trenerski kadrovi. Tako naprimjer za plivanje, skijanje i gimnastiku postoje minimalni i neadekvatni prostorni uslovi, za atletiku postoje uslovi samo u Zenici i donekle u Zavidovićima, većina košarkaških, odbojkaških i gotovo svi klubovi iz borilačkih sportova i za treninge i za takmičenja koriste školske sportske sale u kojima nema dovoljno slobodnih termina, a neke su i neuslovne, pogotovo za takmičenja u rukometu, košarci, odbojci, itd.

2.1.1. Postizanje i održavanje vrhunskih sportskih rezultata

Postizanje vrhunskih sportskih rezultata u svim sportovima i sportskim disciplinama je izuzetno teško. Evidentno je da sportski ambijent u kojem naši klubovi i sportisti rade ne daju mnogo prilika za ostvarivanje vrhunskih rezultata na evropskoj i svjetskoj razini. Dobiveni podaci od strukovnih saveza, ipak ukazuju na određene kvalitativne pomake u nekim klubovima Zeničko-dobojskog kantona. Najbolje rezultate postižu sportisti iz Atletskog kluba „Zenica“ iz Zenice u disciplini 800m, skakačkim i bacačkim disciplinama. Ragbi klub „Čelik“ iz Zenice je dugo godina rezultatski dominantan u BiH te nastupa i u Međunarodnoj ragbi ligi.

Košarkaški ženski klub „Čelik“ iz Zenice se uspješno takmiči u Međunarodnoj ženskoj regionalnoj ligi i u završnici prvenstva BiH (Liga 6).

Odbojkaški klub „Kakanj“ iz Kaknja u muškoj konkurenciji je najuspješniji odbojkaški klub ne samo na Kantonu već i u BiH . Klub je u kontinuitetu osvajao prvenstvo BiH, Kup BiH i igrao je Evropski odbojkaški kup. Zapažene rezultate postižu i naši takmičari, osobe sa invaliditetom u odbojci, atletici, streljaštvu i šahu. Dobre rezultate (pojedinačno) postižu i mladi takmičari u šahu, tenisu, karateu, boksu, raftingu, kajak-kanuu, stonom tenisu, streljaštvu, taekwondu, kickboxingu i plivanju.

2.1.2. Identifikacija talenata i osiguranje uslova za napredovanje

Dobiveni podaci potvrđuju činjenicu da je identifikacija sportskih talenata u velikom broju klubova i drugih sportskih udruženja nesistematična, nedovoljna i možemo slobodno reći slučajna. U nekim općinama nemamo osnovana Udruženja pedagoga tjelesne kulture, koja uglavnom detektuju talente i potencijal mladih sportista kroz

takmičenja u okviru škola i MOI. Identifikacija talenata se vrši i u sportskim klubovima u skladu sa mogućnostima prepoznavanja talenata bez nekih posebnih testiranja i mjerenja.

2.1.3. Stvaranje ambijenta za razvoj takmičarskog sporta kroz podizanje nivoa stručnosti rukovodilaca i trenera u sportskim kolektivima Kantona

Prema dobivenim podacima iz općinskih sportskih saveza Zeničko-dobojskog kantona stanje ambijenta za razvoj takmičarskog sporta je sve bolje ali je i dalje nezadovoljavajuće u većini klubova. Klubovi su u skladu sa mogućnostima angažovali stručne trenere i jedan broj rukovodilaca koji pokušavaju unaprijediti rad i donijeti takmičarski kvalitet. Jedan broj klubova je istakao da nemaju dovoljno sredstava za dodatne edukacije svojih trenera. U jednom broju klubova i dalje privremeno rade osobe bez adekvatne licence, dozvole za rad, odgovarajuće diplome. Strukovni savezi su poduzeli određene aktivnosti i narednim takmičarskim sezonama, klubove će voditi isključivo od saveza licencirani treneri.

2.2. Rekreativni sport

Rekreativni sport, odnosno rekreativno bavljenje sportom, odnosi se na organizovan vid bavljenja tjelesnom vježbom pod nadzorom stručnih osoba. Takav vid bavljenja sportom može biti povremena ili trajna aktivnost omladine srednjeg i starijeg uzrasta, te odraslih osoba svih dobnih skupina. Stanje u *Rekreativnom sportu* na području Zeničko-dobojskog kantona je neuređeno i uglavnom bez stručno organizovanih i vođenih aktivnosti. Postoje brojne aktivnosti koje građani Zeničko-dobojskog kantona provode samoinicijativno. Pored toga što te aktivnosti nisu kontrolisane od strane stručnih osoba, pa ni od strane ljekara, takve aktivnosti su najčešće neredovne, povremenog i privremenog karaktera. Organizacija sportske rekreacije je uglavnom prepuštena samoorganizaciji i pojedincima, radnicima u firmama, i takve aktivnosti provodi mali broj zaposlenih, najčešće jednom sedmično. Problem svih rekreativnih aktivnosti su stručni voditelji i asocijacije koje će isticati važnost rekreativnog bavljenja sportom, te organizovati i voditi masove rekreativne aktivnosti. Poduzeća i poslovne organizacije uviđaju potrebu za većim ulaganjima u aktivan odmor i zdravlje radnika, kroz različite programe sportske rekreacije, fitnesa, wellnesa, team buildinga, sportskih natjecanja. Jačanje svijesti o potrebi vježbanja i aktivnog odnosa u cilju poboljšanja zdravlja prisutno je i u Bosni i Hercegovini, ali je ograničavaju materijalne i finansijske mogućnosti.

Precizan broj osoba koje se rekreiraju u Kantonu gotovo je nemoguće odrediti obzirom na nekoliko faktora a jedan od tih faktora ne postojanje krovnog saveza za rekreativni sport. Intenzitet i učestalost treninga rekreativaca mijenja se ovisno o organizaciji. Prema organizaciji rekreativne se aktivnosti mogu podijeliti na individualne i grupne treninge. Rekreacija osoba ovisi i o vremenskim uvjetima te se tako tijekom toplijih dana građani više rekreiraju na igralištima, šetnicama, stazama, u parkovima i sličnim otvorenim površinama. U obzir također treba uzeti i udaljenost koju građani moraju preći do željenog rekreativnog centra odnosno postojanja samog rekreativnog centra.

Djeca predškolske dobi najčešće se rekreiraju u Univerzalnim školama sporta. Učenici (od 7 do 18 godina) se najviše bave nogometom te ostalim sportovima. Građani od 19 do 25 godina starosti najviše se bave fitnessom, pilatesom, planinarstvom, a to su i najčešće aktivnosti kojima se bave građani od 26 do 40 godina starosti. Najčešća aktivnost osoba od 41 do 60 godina je planinarenje, a slijede vožnja bicikla, pješaćenje, fitnes i pilates. Planinarstvo je najatraktivniji oblik rekreiranja i osobama starijima od 60 godina. Prema slobodnoj procjeni, postoji veliki postotak osoba u Kantonu koje se samostalno bave rekreacijom poput trčanja, šetanja, vožnje bicikla, rolanja, planinarenja, plivanja itd.

2.2.1. Organizacioni kapaciteti i stručni rad

Na području Zeničko-dobojskog kantona nije organizovano krovno Udruženje za rekreacijski sport "Sport za sve" u saradnji sa Udruženjem "Sport za sve" u Bosni i Hercegovini. Prema podacima dobivenim od Sportskog saveza Zeničko-dobojskog kantona, krovno Udruženje nije moglo biti formirano iz finansijskih i organizacionih razloga.

2.2.2. Promocija rekreacije

Animiranje i promocija sportsko rekreacionih klubova i sportskih objekata za rekreaciju na području Zeničko-dobojskog kantona nije zadovoljavajuća. Postoje urađene brošure od strane Turističke zajednice u kojima su prikazane sve destinacije i sadržaji za svrhu promocije turizma ali nisu urađene brošure „Vodič kroz rekreaciju“ sa popisom svih sportsko rekreacijskih klubova i sportskih objekata za rekreaciju. Promoviranje vrijednosti sportske rekreacije, saradnja sa Turističkom zajednicom Kantona na boljem

promoviranju sportskih i rekreativnih sadržaja, te rada klubova i organizovanja sportskih manifestacija, trebala bi biti znatno veća. Mediji uglavnom prate i redovno izvještavaju sve organizovane aktivnosti i sportske manifestacije koje imaju takmičarski karakter, a posebno sportsko rekreativne aktivnosti osoba sa invaliditetom.

2.3. Školski sport

Područje tjelesnog i zdravstvenog odgoja ispunjeno je mrežom institucija preko kojih se ostvaruje veza i komunikacija sa društvom u cjelini. Društvena dinamika i društvene promjene, kao i razvoj i afirmacija tjelesnog odgoja i dopunskih sportskih aktivnosti međusobno su uslovljeni i povezani procesi. Svako društvo treba da bude svjesno da se u tjelesnoj kulturi prepoznaju istinske ljudske vrijednosti, a to znači da je jedini interes usmjeravanje na sportske aktivnosti koje oplemenjuju ljudsku prirodu, koje među ljudima i nacijama, narodnostima i državama ne grade barijere, već mostove. Zbog uticaja ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih faktora, mijenja se i pozicija i uloga sportskih aktivnosti a u našem društvenom sistemu. Značaj koji ima tjelesna aktivnost za zdravlje čovjeka predstavlja imperativ bez kojeg nema razvoja čovjeka, odnosno društva. Sportska kultura mora služiti potrebama pojedinaca, ali i zajednice. Najznačajnija institucija u kojoj se razvija osjećaj solidarnosti jeste škola, odnosno sistem obrazovanja. Reforma školskog sistema već je postavila temelje za realizaciju ciljeva obrazovne međuovisnosti. Naše obrazovne ustanove, organizacije i udruženja aktivno učestvuju u pomaganju učenika da ostvari obrazovne ciljeve koji su mu neophodni radi ostvarivanja njegovog tjelesno-zdravstvenog, intelektualnog, radnog, moralnog i estetskog odgoja u sportu. Tjelesne aktivnosti su u funkciji zdravlja i treba ih realizirati kroz redovne i vannastavne sportske aktivnosti. Poseban problem u današnje vrijeme je taj što djeca sve više borave u kućama, uz računare ili televiziju, što smanjuje njihove neophodne fizičke aktivnosti, pa tako jedina redovna fizička aktivnost koju djeca prakticiraju i obavljaju jeste ona obavezna, školska, na časovima tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

2.3.1. Omasovljenje školskog sporta

U vremenu u kojem živimo tjelesni i zdravstveni odgoj postao je prvorazredni zadatak, a i obaveza. U nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja naglasak je postavljen na zadovoljavanje individualnih potreba svakog djeteta i razvoj njegovih karakteristika,

sposobnosti i znanja, odnosno poboljšanje ukupnog statusa tjelesnih sposobnosti. Tjelesni i zdravstveni odgoj, igre i sport predstavljaju sastavni dio života velikog broja učenika. Tjelesni i zdravstveni odgoj je izvanredno odgojno sredstvo, odgojni potencijal i odgojna snaga.

Ukupna površina zatvorenog prostora za realizaciju nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja u osnovnim školama na nivou Zeničko-dobojskog kantona iznosi 19 947m,² što prosječno po učeniku na jednom nastavnom satu iznosi 13,86 m² ili 327 m² po odjeljenju na jednom nastavnom satu. Posebno je izražen problem u realizaciji nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja u 135 područnih škola koje nemaju salu za tjelesni i zdravstveni odgoj. Nastavnici koji realiziraju, uglavnom razrednu nastavu, obavezni su da usklade svoje planiranje i programiranje sa okvirnim programom i uvjetima u kojima će realizirati programske sadržaje.

Nastavni plan i program tjelesnog i zdravstvenog odgoja moguće je kvalitetno i u potpunosti realizovati samo u uvjetima adekvatne materijalno-tehničke opremljenosti škole i stručne osposobljenosti nastavnika. Standardizovani materijalno-tehnički uvjeti su osnova koja omogućava potpunu realizaciju programskih sadržaja, punu aktivnost i motiviranost učenika kroz primjenu najrazličitijih metoda i oblika rada. Opremljenost prostora za nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja, ne samo da doprinosi efikasnijem nastavnom procesu već podjednako motivira i stimulira rad učenika i nastavnika. Za realizaciju nastave potrebni su materijalno-tehnički uvjeti: prostor, nastavna sredstva i pomagala, oprema i rekviziti koji se propisuju pedagoškim standardima u vidu normativa prostora, opreme i nastavnih sredstava i pomagala. Istraživanja su pokazala da sportski aktivniji pojedinci ispoljavaju više poželjnih pozitivnih osobina ličnosti: veću emotivnu stabilnost, veće samopouzdanje i veći stepen samosvjesnosti. Eminentni kineziolozi dugi niz godina upozoravaju na spoznajne negativnosti u razvoju djece i mladih. Generacijski postoji trend opadanja mišićne mase, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, što su direktni indikatori narušenog zdravlja već u ranom djetinjstvu. Sportska kultura objedinjuje svestrane motoričke, intelektualne, estetske i moralne vrijednosti svake individue. Bavljenje sportskim aktivnostima omogućava omladini da razviju svoje humane kvalitete i one podstiču razvoj autentičnih ljudskih vrijednosti. Suština filozofije sportske kulture i tjelesnog i zdravstvenog odgoja sastoji se u tome da se sačuva humanistička misija sporta, i sportskih aktivnosti. Sportska kultura ogleda se i u davanju značajnog doprinosa u planskoj, svrsishodnoj i organizovanoj pedagoškoj djelatnosti u

formiranju sretnog čovjeka, humaniste i realiste, slobodne, svestrano razvijene, kulturne i samosvojne ličnosti, koja će biti u funkciji stvaranja bogatog i humanog društva, ravnopravnih i prijateljskih međuljudskih odnosa, a posebno u konkretnoj aktivnosti koju predstavljaju: harmoničan razvitak oblika i funkcija tijela, dobro zdravlje, optimalni psihofizički kvalitet (snaga, brzina, izdržljivost, spretnost, okretnost, gipkost), svestrane motoričke sposobnosti, znanja i navike, razvijene i stabilne sve osobine volje i karaktera, formiran moralni lik itd. Značaj sporta i sportskih aktivnosti u vremenu u kojem živimo je jako bitan. Posebno je važan što udaljava mlade od droge, pušenja i alkohola. Mladi se trebaju uključiti u organizovane oblike rada, kako bi prije svega očuvali i unaprijedili svoje zdravlje. To je svakako i najadekvatnije vrijeme za stjecanje pozitivnih navika o zdravom i sportskom načinu življenja. Stručnjaci već dugi niz godina upozoravaju na negativnosti u razvoju djece (adolescenata) i mladih i na pad ljuskih osobina i sposobnosti. Zdravlje se ne može dugo zadržati ako se prestane kretati. Tjelesne aktivnosti su u funkciji zdravlja i treba ih realizovati u saradnji sa zdravstvenim stručnjacima. Tjelesna aktivnost, sport i vježbanje već se decenijama ističu kao sredstva važna za očuvanje zdravlja. Spoznaje o dominaciji neaktivnog načina življenja u zapadnim zemljama, nove spoznaje o zdravstveno-preventivnim potencijalima tjelesne aktivnosti potaknule su mnoge zemlje da u svoje javno-zdravstvene programe prevencije i brige o poboljšanju zdravlja uključe tjelesnu aktivnost. Gibanje je pojam kretnih aktivnosti i nivoa sposobnosti u antropološkom prostoru u širem smislu konteksta, a aktivnost prati tjelesni razvoj svih antropoloških dimenzija.

2.3.2. Unapređenje dodatnih i vanškolskih aktivnosti

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti su integralni dio odgojno-obrazovne strukture škole. Izvannastavne aktivnosti obuhvataju različite programske sadržaje koji se odvijaju izvan nastavnih obaveza u organizaciji škole. Izvanškolske aktivnosti izvode različite društvene udruge, klubovi i organizacije u odgovarajućim prostorima. U ovim aktivnostima postoje različiti organizacijski oblici odgojno-obrazovnog rada, kojima se žele zadovoljiti stvarne potrebe i interesi učenika, proširiti i produbiti njihova opća i specifična motorička znanja. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti organiziraju se za sve učenike a izbor aktivnosti prepušten je svakom učeniku prema njegovom vlastitom interesu, potrebi i mogućnostima. Svakako treba i roditelje učenika upoznati sa svrhom, vremenom, mjestom i načinom rada ovih aktivnosti u kojima njihova djeca sudjeluju.

Primarni cilj Univerzalnih škola sporta je uključivanje i sportsko aktiviranje djece svih uzrasta a posebno djece predškolskog i nižih razreda osnovnoškolskog uzrasta. Isto tako je važno uočiti motoričke nadarene učenike, koje treba usmjeriti u sportke klubove. Stvarajući stalnu potrebu za tjelesnim vježbanjem odnosno stalnu naviku bavljenja sportom, usvojit će se takve količine motoričkih, ali i drugih životnih znanja čija će vrijednost znatno utjecati u razvoju funkcionalnih, motoričkih i sveukupnih ljudskih potencijala mladog čovjeka te ih zadržati na što višoj razini do kasne životne dobi. Zdrava, okretna i spretna mlada populacija može mnogo lakše obavljati svoje radne i društvene zadaće. Naravno, neizostavan je i značaj pedagoško-sportske afirmacije učenika koji je orijentisan ka pravilnom rastu i razvoju, odnosno ka jačanju motornih, mentalnih, motivacionih i adaptivnih oblika djelovanja. Zadaci sportskog odgoja temelje se na mogućnosti podsticanja razvoja psiho-fizičkih sposobnosti učenika, njihovih interesovanja, mogućnosti i želja. Nastavni plan i program omogućava i dopunske edukativne kineziološke aktivnosti za koje postoji interes i potreba učenika (plivanje, skijanje, tenis i dr.). Dopunske aktivnosti će doprinjeti, radosti i zadovoljstvu učenika, te dati doprinos potrebama učenika u integralnom razvoju i ostvarenju ličnosti, shodno njenim maksimalnim biopsihosocijalnim kapacitetima sa kojima aktivno, interaktivno i kreativno može sudjelovati u unapređenju kvaliteta života. Uprava škole i nastavnički kadar ulažu značajan napor u organizovanju vannastavnih aktivnosti.

Učenici kroz sportsko animacijske programe i takmičenja imaju zadatak da pored igre djeluju zdravstveno, preventivno i obrazovno sa usmjeravanjem prema ličnom opredjeljenju i afirmaciji učenika. Očekivani ishodi kineziološke edukacije su kvalitativna transformaciona stanja u antropološkom prostoru a koja su u korelaciji sa operacionalizacijom ciljeva kineziološke edukacije. Posebni ciljevi kineziološke edukacije su izvannastavne aktivnosti i sportska takmičenja, shodno interesu i potrebama svakog učenika, kroz sportsko animacijske programe, programe inovativnosti, ekspeditivnosti u skladu sa zahtjevima i potrebama svakog pojedinca.

Procenti uključenosti mladih u razne vanastavne aktivnosti kreće se od 20% do 100 % zavisno od mogućnosti svake škole. Problemi nastaju preko raspusta, jer škole iz raznih razloga nisu u mogućnosti da u ovom periodu nešto organizuju, a mladi imaju slobodnog vremena više nego u drugim dijelovima godine. Već je dokazano da je organizovano korištenje slobodnog vremena jedan od osnovnih faktora u razvoju mlade ličnosti i da je u obrnuto proporcionalnoj razmjeri sa delikvencijom, nesocijalnim ponašanjima i

nezdravim pojavama. Problemu nastaju preko raspusta, jer škole iz raznih razloga nisu u mogućnosti da i u ovom periodu nešto organizuju, a mladi imaju slobodnog vremena više nego u drugim dijelovima godine. Podaci ukazuju da oko 50 % mladih u svojim mjesnim zajednicama nedeovoljno koristi društveni prostor koji se može koristiti za društveni angažman mladih, dok 30 % mladih nema prostore i uslove (objekte i terene) za sportske aktivnosti. Od ukupno 142 područne škole, 7 područnih škola ima salu za tjelesni i zdravstveni odgoj.

2.4. Sport osoba sa invaliditetom

Koliko god je sport i bavljenje tjelesnim vježbanjem važan za svakog pojedinca, za osobe sa invaliditetom, organizovane sportske aktivnosti zaista višestruko poboljšavaju kvalitetu življenja, zdravlje, mentalnu stabilnost, motivaciju i samopouzdanje. Sportovi osoba sa invaliditetom u većini slučajeva su prilagođeni posebnim potrebama ove populacije. Po svojoj strukturi to su specifični (prilagođeni) i jedinstveni sportovi koje upražnjavaju osobe sa invaliditetom. Sportske aktivnosti osoba sa invaliditetom mogu se podijeliti u tri grupe: sport osoba oštećenog vida i sluha, sport osoba sa motoričkim poremećajima i sport osoba sa poteškoćama u mentalnom razvoju. Na prostoru Zeničko-dobojskog kantona registrovano je 7 klubova sjedeće odbojke, jedan klub košarke u kolicima, biciklistički klub, Streljački klub osoba sa invaliditetom Zenica, Atletski invalidski klub „Čelik” Zenica, Klub paraolimpijskih sportova”Baton” Zenica, Streljački klub invalida ”Maglaj” iz Maglaja i druga Udruženja i Sportska društva osoba sa invaliditetom. Registrovan je i Savez za sport i rekreaciju invalida Zeničko-dobojskog kantona, koji u svom sastavu ima 8 općinskih saveza za sport i rekreaciju invalida. Na području Zeničko-dobojskog kantona djeluje i Sportsko udruženje guhих i nagluhih. Sportske aktivnosti i učestvovanje na sportskim takmičenjima organizuje i Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zeničko-dobojskog kantona. Takmičenja osoba sa invaliditetom su stalna u odbojci i košarci u kolicima. Također, redovno treniranje i takmičenje postoji još u atletici. Takmičenja u ostalim sportskim granama kao i sportska rekreacija osoba sa invaliditetom su povremenog i turnirskog karatera. U Zeničko-dobojskom kantonu situacija sa pristupom sportu osoba sa invaliditetom je, također, daleko od željenog nivoa.

2.4.1. Unapređenje uslova rada klubova i praćenje postignuća

Unapređenje organizacije rada općinskih sportskih Saveza osoba sa invaliditetom, najvećim dijelom inicira Savez za sport i rekreaciju invalida Zeničko-dobojskog kantona, koji organizira kantonalna i druga takmičenja u koja uključuje općinske sportske saveze. Savez za sport i rekreaciju invalida Zeničko-dobojskog kantona prati rad klubova i rezultate takmičara koje redovito poziva za takmičarske reprezentativne nastupe. Na kvalitet rada klubova u većini općina, veliki uticaj imaju raspoloživa materijalna sredstva koja se izdvajaju za navedenu populaciju. Po podacima dobivenim iz Tešnja, raspoloživa sredstva su nedovoljna, a podaci iz općine Kakanj i Zenica ukazuju na zadovoljavajuće stanje. U općini Olovo nije bilo aktivnosti a općine Doboj Jug i Usora nisu dostavili tražene podatke.

2.4.2. Prilagodba sportskih objekata sportašima osoba sa invaliditetom i nabavka opreme i rekvizita prilagođenih djeci, mladima i afirmisanim sportašima osobama sa invaliditetom

Poboljšanje stanja u mogućnosti pristupa sportskim objektima u velikoj mjeri zavisi od lokalnih vlasti i raznih općinskih službi koji bi problem pristupa i kretanja osoba sa invaliditetom morale riješiti. Većina sportskih objekata u kojima se odvijaju aktivnosti osoba sa invaliditetom na području cijelog Kantona je prilagođena potrebama osoba sa invaliditetom. Istaknuta je potreba za uvećanjem materijalnih sredstava koja se dodjeljuju iz Programa utroška sredstava iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona. Nedovoljno izdvajanje sredstava za Udruženja osoba sa invaliditetom su uzrok neadekvatne opreme i sportskih rekvizita.

2.4.3. Rad sa djecom i mladima osobama sa invaliditetom i povećanje njihove uključenosti u lokalne sportske i rekreativne aktivnosti

Mogućnost uključivanja osoba sa invaliditetom u neke vidove sportske aktivnosti, rekreativnog karaktera, amaterskog ili profesionalnog bavljenja sportom trenutno zavisi od organizovanosti raznih udruženja osoba sa posebnim potrebama, te općinskih službi i kantonalnih ministarstava koja trebaju pružati adekvatnu novčanu podršku kod

organizacije i sprovođenja sportskih aktivnosti osoba sa invaliditetom. Za potrebe daljnjeg razvoja kantonalnog sporta osoba s invaliditetom potrebno je uključiti sve osobe sa invaliditetom. Dobiveni podatci od općinskih i kantonalnih Udruženja ukazuju na neuključenost značajnog broja osoba sa invaliditetom u mlađim uzrasnim kategorijama. Pored navedenog iskazana je potreba za organizacijom Univerzalne sportske škole za mlade sportaše s invaliditetom. Problemi su izkazani i kod vrsta i načina prevoza osoba sa invaliditetom.

2.4.4. Angažovanje stručnih kadrova u sportu osoba sa invaliditetom i edukacija postojećih zaposlenih stručnih kadrova u sportu za rad s osobama s različitim vrstama invaliditeta

Broj visokobrazovanih kadrova sa odgovarajućim trenerskim licencama veoma se razlikuje od sporta do sporta, ali može se reći da je u svim sportovima nedovoljan a posebno je nepovoljno što je taj nedostatak najistaknutiji u radu sa mlađim kategorijama. Razlozi takvog stanja nalaze se s jedne strane opet u finansijskim uslovima, jer klubovi nemaju dovoljno sredstva da bi plaćali kvalitetne trenere, a s druge strane postoji i nedosljednost u sprovođenju propisanih uslova i standarada u vezi s stručnim radom u sportu i većina saveza kvalitetno, sistematično stručno usavršavanja trenera nadomješta kratkotrajnim obukama putem kurseva i seminara.

2.4.5. Promocija i priznanje rada i sportskih rezultata osoba s invaliditetom

Udruženja osoba sa invaliditetom su generalno zadovoljna sa promocijom i praćenjem svih aktivnosti osoba sa invaliditetom. Mnogi uspješni sportisti su promovisani u najuspješnije sportiste Zeničko-dobojskog kantona. Mediji kontinuirano prate rezultate koje ostvaruju pojedinci i ekipe osoba sa invaliditetom. Promocije najboljih i najuspješnijih sportista aktiviraju neaktivne osobe sa invaliditetom na uključivanje u organizovane klubove.

2.5. Sportski objekti

Sportski objekti su temeljna infrastruktura za razvoj sporta, tjelesne aktivnosti svih oblika, a sport i vježbanje su temelj za očuvanje i unapređenje zdravlja. Nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja u osnovnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona se realizira u 60 osnovnih škola od kojih 52 imaju salu za tjelesni i zdravstveni odgoj. Šest osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona ne posjeduju salu za tjelesni i zdravstveni odgoj. Ukupno 73 % učenika osnovnih škola sa područja Zeničko-dobojskog kantona pohađa nastavu u salama za tjelesni i zdravstveni odgoj, a preostalih 27% u iznajmljenim objektima, na otvorenim poligonima (igralištima) ili u prilagođenim učionicama. Od 35 srednjih škola vlastitu salu za tjelesni i zdravstveni odgoj ima 16 škola. Devet škola nastavu realizuje u salama drugih škola i u novoizgrađenoj sali u Zavidovićima (Gimnazija „Muhsin Rizvić“ Breza, Srednja tehnička škola „Kemal Kapetanović“ Kakanj, Gimnazija „Rizah Odžečkić“ Zavidovići, Medresa "Osman-ef. Redžović" Visoko, Druga gimnazija u Zenici, Srednja mješovita škola "Mladost" u Zenici, Međunarodna srednja škola u Zenici, Srednja muzička škola Zenica i Srednja škola za stručno obrazovanje i radno osposobljavanje Zenica. Osam škola nastavu realizuje u iznajmljenim gradskim sportskim salama (Gimnazija „Edhem Mulabdić“ Maglaj, Mješovita srednja škola Maglaj, Gimnazija „Musa Ćazim Ćatić“ Tešanj, Srednja tehnička škola Tešanj, Mješovita srednja škola Tešanj, Gimnazija „Visoko“ Visoko, Mješovita srednja škola Zavidovići, Mješovita srednja industrijska škola Zenica). Jedna škola izvodi nastavu na školskom poligonu, holu škole ili učionici, zavisno od vremenskih uvjeta i nastavne jedinice (Usora), a jedna škola izvodi nastavu u vlastitom adaptiranom zatvorenom prostoru (Visoko, sala u izgradnji).

Opremljenost prostora za nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja, ne samo da doprinosi efikasnijem nastavnom procesu već podjednako motivira i stimulira rad učenika i nastavnika. Devet osnovnih škola imaju površinu sale za tjelesni i zdravstveni odgoj manju od 200 m² što predstavlja problem za realizaciju nastavnih sadržaja iz sportskih igara (odbojka, košarka, nogomet, rukomet). U 135 područnih škola nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja se izvodi na školskim poligonima ili u učionicama.

2.5.1. Redovno i adekvatno održavanje postojećih sportskih objekata

Održavanje sportskih školskih sportskih sala je kontinuirano od strane osnivača a sve u skladu sa raspoloživim budžetskim sredstvima, te sredstvima lokalne zajednice i vlastitih sredstava škola, općina i Grada Zenice. Za jedan značajan broj sportskih objekata (sala) potrebne su popravke i rekonstrukcije, proširenja i opremanje sa spravama i rekvizitima. U održavanju sportskih objekata učestvuju i klubovi koji koriste objekte za trenažni proces i takmičenje.

2.5.2. Izgradnja novih objekata

Na području Zeničko-dobojskog kantona u izgradnji je 5 sportskih dvorana u općinama (Maglaj (Novi Šeher), Olovo, Visoko (dvije dvorane) i Žepče (Begov Han). Izgradnja i renoviranje zatvorenih i otvorenih sportskih objekata pri školama realizuje se prema prethodno utvrđenim prioritetima.

2.6. Stručni kadrovi

Kada analiziramo kadar u obrazovanju, generalno možemo reći da je na zadovoljavajućem nivou. Sve su škole izjavile da raspolažu sa kadrom u skladu sa potrebama NPP. U stručnim krugovima se sugerise organizovano korištenje slobodnog vremena. Neophodno je veće prisustvo mladih u oblasti sporta i veći angažman u vannastavnim i vanškolskim aktivnostima. U nižim razredima osnovne škole NPP za TiZO realizuju nastavnici razredne nastave. Realizatori predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj imaju i potrebne edukacije, međutim nema validnih podataka o obučenosti i spremnosti preko 900 nastavnika razredne nastave koji nastavu TiZO izvode sa blizu 20.000 učenika. Društvo pedagoga fizičke kulture Zeničko-dobojskog kantona je više puta iniciralo Prijedlog da se poveća broj sati tjelesnog i zdravstvenog odgoja sa 2 na 3 sata, sedmično i da profesori tjelesnog odgoja preuzmu realizaciju nastave TiZO u razrednoj nastavi, što do sada nije realizovano. Za realizaciju NPP za TiZO u višim razredima osnovnih škola i u srednjim školama angažovano je preko 100 profesora za TiZO. Tjelesni i zdravstveni odgoj na Univerzitetu realizuju tri uposlana profesora iz oblasti sporta.

Na Zavodu za zapošljavanje Ze-do kantona imamo 98 prijavljenih profesora tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Kadrove u sportu možemo podijeliti na: organizacijsko-upravljačke kadrove kao što su predsjednici, tajnici, sportski direktori, voditelji natjecanja, sportski menadžeri marketinški i administrativni djelatnici, ekonomski; na trenere i ostale stručne kadrove koje čine treneri, kondicijski treneri, sportski liječnici, fizioterapeuti, osobe osposobljene za rad u sportu i slično, te na prateće kadrove primjerice suce, novinari, snimatelje, voditelje sportskih objekata, informatičare. Zahtjevi prema trenerima i ostalim stručnim kadrovima usmjereni su prema znanjima iz područja procesa sportske pripreme kao sredstva povećanja sportskog učinka.

Stanje u ovoj oblasti ukazuje da je neophodan konkretan angažman: obrazovnih vlasti, nevladinih organizacija (klubova, sportskih asocijacija i drugih organizacija koje u misijama imaju i ovu problematiku), lokalne i mjesnih samouprava, roditelja i mladih što bi omogućilo da se što hitnije uspostavi sistem koji treba da u što kraćem roku obezbjedi organizovano rješavanje uočenih nedostataka u ovoj oblasti, te da se u relativno kratkom vremenskom periodu mogu uspostaviti organizacione i druge forme, koje će obezbjediti korektniji odnos društva u ovoj za mlade izuzetno važnoj oblasti.

Za vrhunske sportske rezultate uvijek je potreban vrhunski trenerski i stručni kadar.

Većina trenera koji djeluju u klubovima koji sudjeluju u natjecanjima imaju propisane licence, ali je u nekim sportovima i dalje prisutna praksa da sa sportistima rade osobe (treneri) bez odgovarajuće stručne spreme i licence za rad. Kadrovi u sportu mogu se podijeliti u tri osnovne skupine: upravljačko-organizacijski kadrovi, stručni i prateći kadrovi. Od ostalih stručnih osoba u sportu, klubovi najčešće koriste usluge tajnika, oružara i fizioterapeuta, dok su ostali stručni djelatnici zastupljeni u vrlo malom broju.

Problemi u radu stručnog kadra:

- nedostatak finansijskih sredstava za angažiranjem većeg broja profesionalnih trenera,
- nedostatak finansijskih sredstava za propisano školovanje i usavršavanje trenera,
- neredovit i nestručan nadzor rada trenera,
- nedovoljan broj prihvatljivih termina u sportskim dvoranama za trening sportaša.

2.6.1. Unapređenje stručnog rada u oblasti sporta

Stanje u ovoj oblasti ukazuje da je neophodan konkretan angažman: obrazovnih vlasti, nevladinih organizacija (klubova, sportskih asocijacija i drugih organizacija koje u

misijama imaju i ovu problematiku), lokalnih i mjesnih samouprava, roditelja i mladih što bi omogućilo da se što hitnije uspostavi sistem koji treba da u što kraćem roku obezbjedi organizovano rješavanje uočenih nedostataka u ovoj oblasti, te da se u relativno kratkom vremenskom periodu mogu uspostaviti organizacione i druge forme, koje će obezbjediti korektniji odnos društva u ovoj za mlade izuzetno važnoj oblasti.

Zakonom o sportu stručni poslovi u sportu su:

- programiranje i provođenje sportske pripreme;
- programiranje i provođenje sportske poduke djece i mladih u sportskim školama;
- programiranje i provođenje sportske rekreacije;
- programiranje i provođenje izvannastavnih školskih sportskih aktivnosti i
- podučavanje osoba osnovnoj tehnici pojedinog sporta.

Ciljevi unapređenja stručnog rada:

- ✚ Povećanje broja profesionalnih trenera financiranih od lokalne zajednice i kantona,
- ✚ Osnivanje fonda namjenskih sredstava za školovanje i usavršavanje trenera,
- ✚ Organizirati kontinuirani nadzor nad radom trenera profesionalca,
- ✚ Stavljanje na raspolaganje svih kapaciteta sportskih dvorana/terena za trening,
- ✚ Unaprijediti upravljačke kapacitete i ostale vještine ostalih kadrova u sportu

Kod postavljanja prioriteta prvenstveno treba raditi na stvaranju uvjerenja, kod sportske javnosti, sportskih radnika i društvene zajednice, da je trener profesionalac i ključni faktor u postizanju rezultata. Postavljanje zahtjeva prema lokalnoj zajednici za povećanjem sredstava za sportske aktivnosti na osnovu predloženih projekata (više profesionalnih trenera, školovanje i usavršavanje trenera).

U okviru SS Ze-do kantona treba izraditi registar trenera i ostalih stručnih kadrova kao podlogu za organiziranje školovanja i usavršavanja kao i nadzor nad radom trenera.

Prijedlog mjera za unapređenje stručnog rada:

- ✚ Putem medija i kroz tematske radionice stvarati povoljnu klimu za povećan angažman profesionalnih trenera i ostalih stručnih kadrova u sportu (nositelj aktivnosti Udruga sportskih radnika i redovito promorivati rezultate rada sadašnjih profesionalnih trenera)
- ✚ Povećanje broja profesionalnih trenera prvenstveno za rad s mlađim selekcijama

(prijedlog minimalno povećanje za jednog trenera godišnje, odrediti sport u kojem će se zaposliti profesionalni trener odnosno pripremiti administrativnu podlogu zapošljavanja novog profesionalnog trenera)

- ✚ Osigurati redovito usavršavanje profesionalnih trenera i stručnih kadrova u sportu (izraditi registar stručnih kadrova i pravilnik o usavršavanju za zaposlene trenere i kadrove, osigurati potrebna sredstva za sadašnje trenere i provesti redovitu edukaciju)
- ✚ Osigurati sve potrebne stručno-organizacijske i životne uvjete s ciljem zadržavanja kvalitetnog stručnog kadra na području kantona, što je temeljna pretpostavka uspješne sportske djelatnosti,
- ✚ Za većinu struke koja djeluje na našem kantonu i prima naknadu u obliku honorara, potrebno je putem Zakona, osigurati povoljnije uvjete djelovanja (poput sportaša – godišnji neoporezivi dio),
- ✚ Putem stručnih časopisa doprinjeti unapređenju stručnog rada.

Osnovni uvjet koji bi treneri trebali imati je detaljno razrađen Program rada sa sportašima a ostali elementi nadzora je realizacija programa, stručni pedagoški pristup u radu i učestalost na službenim natjecanjima te sportski rezultati.

2.7. ZDRASTVENA ZAŠTITA SPORTISTA - MEDICINA I DOPING U SPORTU

Cilj je odgovorne zdravstvene politike zaštita i unaprjeđenje zdravlja pojedinca, obitelji i sveukupnog stanovništva, čime se svakom čovjeku omogućuje produktivan i kvalitetan život.

Konačni cilj zdravstvene zaštite jest približavanje idealu zdravlja; prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije zdravlje nije samo odsutnost bolesti ili oronulosti, već stanje potpunoga tjelesnog, duševnog i socijalnog blagostanja.

Dvije su komponente koje u temelju određuju trenutno stanje zdravstvene skrbi sportaša u Kantonu. Jedna se odnosi na broj sportskih liječnika, a druga na sportske ambulante.

Dodatnu brigu u smislu zdravstvene skrbi treba naravno fokusirati na sportaše mlađih dobnih kategorija koji postaju ranjiva skupina obzirom na sve raniju selekciju i specijalizaciju u sportu.

Trenutno u Kantonu ne postoji integrirana baza u kojoj se pohranjuju i pretražuju podaci o zdravlju sportaša. Postoji velika potreba za izradom opsežnog istraživanja o

zdravstvenom stanju sportaša. Uloga zdravstva u sportu, osim redovne skrbi sportaša, potiče i izdavačku djelatnost kojom se sudionicima u sportu na konstruktivan i sažet način približavaju osnovne smjernice o vođenju odgovornog i zdravog života sportaša.

2.7.1. Lječnički pregled sportaša

Veliki problem sportašima predstavljaju zakonske odredbe koje nalažu obavezne liječničke preglede svakih šest mjeseci. Sportski djelatnici, sportaši pa i sama liječnička struka sugerira promjene ovog dijela Zakona o sportu te smatra, a po uzoru na europske modele, kako bi jedan pregled godišnje trebao zadovoljiti potrebe natjecateljskog sporta, osim u određenim sportovima poput ronilaštva, borilačkih i ostalih sportova koji zahtijevaju učestalije preglede. Obaveza sprovođenja ljekarskog pregleda u nekim sportovima uvjetovana je od strane takmičarskih komisija strukovnih sportskih saveza, a kod manje razvijenih sportova sve je prepušteno savjesti rukovodstva kluba i samih sportaša. Samo su natjecatelji obavezni imati ljekarski pregled, te se postavlja pitanje što je sa onima koji tek počinju trenirati ili još nisu dostigli natjecateljski nivo. Poznato je da veliki broj natjecatelja ne prolazi sistematski pregled ili su pregledi površni a cilj je samo imati uvjerenje zbog obaveza koje nameće natjecanje. Osnovni problem adekvatnog ljekarskog pregleda sportaša su troškovi samog pregleda. Sportski kolektivi od kojih većina jedva da ima neku realnu finansijsku konstrukciju, nema dovoljno sredstava da snosi troškove redovitih ljekarskih pregleda a s druge strane nadležne institucije nedovoljno prate ovaj problem te nisu svojim aktima ustanovili točne propise, načine provjere i sankcije. Otvaranjem Sportske ambulante pri Kantonalnom zavodu za medicine rada i sport ZDK srekli su se određeni uvjeti za značajno popravljjanje stanja zdravstvene zaštite sportaša. Međutim navedena ambulanta se nalazi u Zenici te ostaje problem troškova prijevoza svih sportaša iz ostalih općina Kantona u Zenicu.

Osobe koje trebaju obavljati preglede nisu samo vrhunski sportaši i one u sustavu natjecanja, već i veliki dio stanovništva koji se bavi bilo kakvim oblikom sportske aktivnosti, odnosno rekreacije. Pošto sve veći broj osoba srednje i starije dobi sve više uključuje u sportsko-rekreativne aktivnosti, potrebno je sagledati njihovo zdravstveno stanje da bi se moglo doći do saznanja o opterećenosti, jer pokazalo se u praksi da nagla i prevelika opterećenja mogu biti pogubna za starije osobe, koje nisu bile u kontinuiranom trenažnom procesu. Čest je slučaj da se osoba naglo krene rekreirati ne razmišljajući o

opterećenju koje momentalno vrši nad svojim tijelom. Svaka bi se osoba, po obavljenom pregledu, trebala konzultirati s liječnikom o vrsti rekreacije koju bi prakticirala i intenzitetu treniranja kako bi prevenirala moguće ozljede. Osobito je važna zdravstvena briga osoba sa invaliditetom, koje se sve više bave sportom, posebno natjecateljskim. Na tom području sportska medicina mora uvažiti određene specifičnosti osoba koje se bave sportom te odrediti zdravstvene kriterije za sudjelovanje u pojedinom sportu.

Trenutno u Kantonu ne postoji integrirana baza u kojoj se pohranjuju i pretražuju podaci o zdravlju sportaša. Postoji velika potreba za, primarno izradom opsežnog istraživanja o zdravstvenom stanju sportaša, a posljedično i generiranjem tih podataka u zajedničku bazu sportaša. Ova bi se ideja mogla realizirati u vidu zdravstvenog e-kartona sportaša koji bi bio dostupan svakom zdravstvenom djelatniku umreženom u zdravstvenu bazu sportaša.

Ovo stanje je u koliziji sa odredbama Zakona o sportu ZDK i Zakona o sportu BiH u kojima je propisano da uključivanje mladih u razna natjecanja je uvjetovano mišljenjem doktora sportske medicine (član 47. Zakona o sportu BiH i član 25. Zakona o sportu ZDK).

2.7.2. Stalna i adekvatna kontrola zdravlja sportista

Zdravstvena zaštita treba prioritetno doprinjeti unapređenju i održavanju zdravlja, razvoju funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i prevenciji povreda. Kontrola stanja zdravlja mladih i građana u toku bavljenja sportskim aktivnostima je neophodna. Nedovoljno i neadekvatno tjelesno vježbanje, te nestručno vođenje trenažnog procesa u klubovima, može izazvati tjelesne deformitete i povrede među sportašima. Neorganiziranost zdravstvene zaštite sportaša zahtjeva poduzimanje konkretnih mjera u tom dijelu a osnovni cilj mora biti da bude zaštita svih učesnika i garancija da se aktivno i rekreativno bavljenje sportom može provoditi bez posljedica za zdravlje.

Zdravstvena zaštita mora da bude dostupna svim učesnicima, kako kroz kontrolu zdravstvenog stanja na početku, tako i u tijeku bavljenja sportom. Naši sportaši imaju obavezno oblik zdravstvene zaštite koji propisuju strukovni savezi. Već više godina smo svjesni da zajedno nedovoljno ulažemo u zdravstvenu zaštitu učesnika u sportu, prvenstveno iz razloga nedostatka novčanih sredstava. Povrede koje nastaju na treninzima i natjecanjima u nekim klubovima sanira klupski ljekar dok se u većini slučajeva

povređeni sportaši javljaju općinskim službama medicinske pomoći kroz redovitu proceduru obiteljske ambulante a vrlo često igrači i nemaju odgovarajuću zdravstvenu zaštitu. Dodatnu brigu u smislu zdravstvene skrbi treba naravno fokusirati na sportaše mlađih dobnih kategorija koji postaju ranjiva skupina obzirom na sve raniju selekciju i specijalizaciju u sportu.

Vrlo bitna odredba za odnos prema Tjelesnom i zdravstvenom odgoju sadržana je u Zakonu o sportu ZDK koja glasi „ Javni interes u sportu obuhvata sportske aktivnosti kojima se postiže unapređenje zdravlja građana, posebno djece i omladine i osoba sa tjelesnim invaliditetom, te sportske aktivnosti u kojima se postižu vrhunski sportski rezultati.

U cilju implementacije pomenutih zakonskih odredaba ,školske vlasti su propisale obavezu sistematskih ljekarskih pregleda djece prilikom upisa u prvi razred osnovne škole. Za srednje škole ta obaveza nije potrebna.

Implementacijom Projekta porodične medicine došlo je do ukidanja školskih dispanzera i službi za medicinu rada. Zdravstveni kartoni su prebačeni kod porodičnih doktora, prema mjestu stanovanja. Ukoliko bi se radilo po doktrinarnim stavovima porodične medicine, kvalitet zdravstvene zaštite svih korisnika bio bi zadovoljen. Prema novim (nedavno izmijenjenim) standardima iz porodične medicine su isključena djeca životne dobi od 0 do 7 godina i vraćeni su ponovno u dječije dispanzere, samo tamo gdje postoji specijalista pedijatar, a u ruralnim ambulantomama i dalje porodični ljekari ili opća medicina pokrivaju kompletno stanovništvo.

Novostvorena organizacija zaštite zdravlja mladih pored već istaknutih slabosti ima i konkretne posljedice na oblasti zdravlja koje su vrlo bitne za mlade : kao što je oralno i mentalno zdravlje i oblast lokomotornih sistema.

Oralno zdravlje mladih, obzirom da pravo na zubozdravstvenu zaštitu bez plaćanja učešća imaju samo učenici i redovni studenti do navršene 26 godine života, te se postavlja pitanje šta je sa ostalim mladim koji ne spadaju u navedene kategorije i koji iz nekih drugih razloga nemaju tretman osiguranika. .

Normativi, koji regulišu ovu oblast su veoma nepovoljni, te otvaraju mogućnost da se u domovima zdravlja moraju naplaćivati gotovo sve stomatološke usluge (osim za pobrojane kategorije osiguranika iz reda djece i omladine). Obzirom na postojeće ekonomsko stanje u našem društvu, stagnaciju i nazadovanje svih segmenata života, imamo katastrofalno stanje oralnog zdravlja mladih na Kantonu. Ovdje treba i

napomenuti važnost samog oralnog zdravlja sa bavljenjem sportom.

Zaštita mentalnog zdravlja mladih na Kantonu nije adekvatno riješena. Obzirom da doba puberteta i adolescencije spada u životno razdoblje psihički najopterećenijeg i najnepovoljnijeg razdoblja razvoja čovjeka (preobražaj djeteta u odraslu jedinku) to zahtijeva poseban nadzor i stručno pomaganje od za to educiranih psihijatarata i psihologa. Nepostojanje adolescentnog psihijatra na Kantonu uveliko otežava pravilan stručan tretman mladih kojima je isti neophodan. Sve se svodi na rad centara za mentalno zdravlje (ima ih pet na Kantonu), a da pojedine općine nemaju niti jednog stručnjaka koji će moći tretirati mentalne probleme mladih. Dolazak neuropsihijatarata se organizira periodično jednom nedeljno ili dva puta mjesečno (Maglaj, Žepče, Usora).

Psihijatrijski odjel Kantonalne bolnice Zenica nema nadležnog stručnjaka koji će se baviti samo psihijatrijom mladih, niti posjeduje adekvatan prostor za smještaj te kategorije osiguranika, kojima zasigurno treba poseban nadzor i pažnja.

Danas je situacija više nego teška, naime pogrešan način sjedenja u školskim klupama, nošenje modernih teških nefunkcionalnih školskih torbi, nepravilno i dugotrajno sjedenje pred kompjuterima, prevelika tjelesna težina usljed nedovoljnog kretanja i pogrešne ishrane omladine dovodi do pojave veoma teških oboljenja i deformiteta kičmenog stuba mladih koji se moraju operativno tretirati, a nakon toga iziskuju nošenje skupih ortopedskih pomagala i doprinose nastanku trajnih invaliditeta u tako ranoj fazi života.

Ne postoji preventivno djelovanje u smislu sistematskih pregleda omladine od strane nadležnih stručnjaka (pedijatra, specijaliste školske medicine, ortopeda i fizijatra). Ne postoji stručni nadzor i zdravstvena zaštita omladine koja se bavi sportom, jer poznato je da stručna medicinska pomoć mladim sportistima može prevenirati niz bolesti i povreda, osim toga može doprinijeti zdravom formiranju jedne kompletne mlade ličnosti.

Neka istraživanja su ukazala i na činjenicu da djeca sa seoskih područja imaju procentualno manje pomenutih deformacija u odnosu na djecu-učenike iz gradske škole što je sigurno u čvrstoj korelaciji sa načinom korištenja slobodnog vremena. Eminentni stručnjaci su mišljenja da je sve veći broj djece kojima treba pomoć i pravovremena prevencija kod deformacija kičmenog stuba.

Iz analize broja pregledanih sportaša vidljivo je da se svi sportaši ne pregledaju u sportskoj ambulanti, već kod drugih liječnika.

- ✚ U okviru sportske ambulante obujam pregleda kod mladih sportaša velikim dijelom isključuje rizik za bavljenje sportom. Pregled bi trebao dopuniti određenim laboratorijskim nalazima,
- ✚ Treneri se rijetko pregledavaju, osim kad su i sami uključeni aktivno kao sportaši,
- ✚ Organizacija zdravstvene zaštite sportaša za vrijeme natjecanja/utakmica te treninga je prepuštena klubovima,
- ✚ U natjecateljskom sportu zdravlje sportaša je osnovni preduvjet da se taj sportaš bavi sportom. Prethodnim pregledom te redovitim periodičnim pregledima mogu se prevenirati bolesti i stanja koja nastaju kao posljedica bavljenjem sportom ili se pravodobnom reakcijom može spriječiti napredovanje postojeće bolesti.

Zdravstvena zaštita rekreativaca je prepuštena samim rekreativcima, osim kod onih koji se uključe u rad nekog sportskog kluba. Rekreativni sportaši se najčešće ni ne konzultiraju s liječnikom o stanju svojeg zdravlja, te o procjeni kojim intenzitetom i kojim aktivnostima se mogu baviti.

Prijedlozi mjera

- ✚ Poticati sportsko-medicinske djelatnosti u skladu sa Zakonom o sportom
- ✚ Sudjelovanje u testiranju funkcionalnih sposobnosti perspektivnih i vrhunskih sportaša
- ✚ Edukacija o prevenciji od ozljeda
- ✚ Edukacija o prehrani sportaša

2.7.3. Kontrola upotrebe nedozvoljenih sredstava

Prema tradicionalnoj definiciji Dopinga je primjena zabranjenih lijekova ili metoda u svrhu poboljšanja psihofizičkih sposobnosti. Danas je pojam doping mnogo širi jer podrazumijeva kršenje pravila koja određuje antidoping. To su: prisustvo nedozvoljenih lijekova, njihovih metabolita, primjena ili pokušaj primjene nedozvoljenih lijekova ili nedozvoljenih metoda, odbijanje ili propust kod uzimanja uzoraka nakon što je sportaš određen za doping kontrolu, kršenje zahtjeva za prisutnost sportaša tijekom testiranja

izvan natjecanja, posjedovanje zabranjenih lijekova. U Bosni i Hercegovini postoji Agencija za antidoping kontrolu koja ima oko 80 vanjskih suradnika i koja je 2015. godine izradila "Instrukciju" za provođenje i primjenu Svjetskog antidoping kodeksa a koja je donijeta radi provođenja i primjene Kodeksa. Usvojen je Pravilnik za borbu protiv dopinga u sportu BiH. Pod ovlaštenom antidoping organizacijom prema Kodeksu i Instrukciji su: Agencija, Wada, nadležni međunarodni sportski savez, sportski savezi u BiH i Olimpijski komitet BiH. Olimpijski komitet BiH je na osnovu potpisane Izjave o Kodeksu Međunarodnog Olimpijskog komiteta, preuzeo je odgovornost za primjenu i provedbu ovog Kodeksa. Na razini kantona nije predviđeno osnivanje agencija ili sličnih organizacija za antidoping kontrolu. Agencija na osnovu svojih propisa kontroliše sportaše na području Bosne i Hercegovine na natjecanjima i izvan natjecanja. Vanjski suradnici Agencije, nakon što dobiju nalog odlaze na sportske manifestacije. Prema izvješću od strane nadležnih institucija općina, sportskih saveza i prema drugim informacijama na prostoru Ze-do kantona nije bilo poduzetih disciplinskih mjera koje se izriču zbog kršenja antidoping kontrole. Bez obzira na ovu situaciju treba ukloniti mogućnost upotrebe nedozvoljenih sredstava kroz redovite i adekvatne kontrole sportaša, seminare i radionice.

2.8. PRAVNI AKTI USPORTU

Aktivnosti na području sporta reguliraju se međunarodnim konvencijama, zakonima, ali i običajima, pravilima i načelima sporta. Osnovni dokumenti koji definiraju sport unutar zakonodavnog okvira su Olimpijska povelja (2011.), Bijela knjiga o sportu Europske komisije (2007.), Međunarodna povelja o tjelesnom odgoju i športu, Deklaracija o športu (koja je bila pridodana Ugovoru iz Amsterdama 1997. i Ugovoru iz Nice 2000.) te Lisabonski ugovor (2009.) kojim je sport po prvi puta dobio svoje mjesto u primarnom pravu EU-a.

Zakonom o sportu Ze-do kantona je definirao da je sport oblast od javnog interesa i da organi vlasti Kantona kroz ispoljavanje Javnog interesa opredjeljuju okvire svoje aktivnosti u oblasti sporta. Člankom 3. definiran je opći okvir Javnog interesa gdje je napisano "Javni interes u sportu obuhvata sportske aktivnosti kojima se postiže unapređenje zdravlja građana, posebno djece i omladine, osoba sa tjelesnim invaliditetom, te sportske aktivnosti u kojima se postižu vrhunski sportski rezultati".

Zakonom je određeno da pravo na lokalnu samoupravu obuhvaća pravo odlučivanja o potrebama i interesima građana lokalnog značenja, a među tim potrebama i interesima istaknut je i sport.

Sport i sportske djelatnosti uređeni su Zakonom o sportu kojim je definirano sljedeće: sustav sporta, osobe u sustavu sporta, sportske djelatnosti, stručni poslovi u sportu, statusna pitanja sportaša, pitanja sportskih klubova, sport osoba s invaliditetom, sport djece i mladih, zdravstvena zaštita sportaša, sportski objekti, javne potrebe u sportu, financiranje sporta, nagrade u sportu i drugo. Ovdje treba napomenuti da 29.12.2003.god.dolazi do izmjene Zakona o sportu gdje se mijenja članak 54. koji glasi: S ciljem ostvarivanja javnog interesa u sportu, uzimajući u obzir financijske mogućnosti i u skladu sa zakonom, kanton i općine utvrđuju u svojim budžetima iznose sredstava za sufinansiranje sportskih programa (do 1% od ostvarenih budžetskih prihoda u prethodnoj godini)''.

Postoje određeni podzakonski akti (pravilnici, odluke i sl.) koji uređuju pojedine segmente koje se odnose na sustav sporta: Odluka o utvrđivanju uvjeta i postupaka za izradu i donošenje Programa utroška sredstava sa pozicije u proračunu "Transfer zasport" ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona" broj 05/08;14/09).; Pravilnik o korištenju školskih sportskih dvorana na području Zeničko-dobojskog kantona ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona" broj 5/08;14/09); Pravilnik o posebnim uvjetima koje trebaju ispunjavati sportski objekti s obzirom na bezbjednost održavanja sportskih takmičenja ("Službene novine Zeničko dobojskog kantona") broj 11/06); Na temelju članka 14. stavak 1. Zakona o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima donesen je Pravilnik o zdravstvenoj zaštiti sportaša koji je definirao besplatne sistematske preglede za sve sportaše omladinskih kategorija u Zeničko-dobojskom kantonu.

Prečišćeni tekst („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 13/08) a u vezi sa člankom 14.a Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sportu („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“ broj: 9/11) ministar Ministarstva za obrazovanje, nauku kulturu i sport je donio Pravilnik o vođenju Registra pravnih i fizičkih osoba u oblasti sporta na razini Zeničko-dobojskog kantona i način vođenja Registra.

2.8.1. Unapređenje pravne regulative

Uprkos nadanjima da će donošenje Zakona o sportu BiH uz ostale pravne akte te usklađivanje kantonalnog zakona o sportu, uticati na poboljšanje stanja u sportu posebno

u pogledu poboljšanja financijske situacije, nije se desilo. Pokazalo se da su postojeće odredbe suviše općenite, deklarativne a da su neke bitne stvari nedorečene i neprecizne.

- zakonska regulativa je nejasna;
- nepoštivanje Zakona o sportu;
- podzakonski akti nisu doneseni u cjelosti;
- neusklađenost Zakona koji se tiču sportske djelatnosti (Zakon o sportu, Zakon o udrugama, Zakon o zdravlju, Zakon o radu, Zakon o graditeljstvu, Zakon o igrama na sreću itd.);

U ovom trenutku sport BiH "vode" više krovnih sportskih tijela: Olimpijski komitet BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Sportski savez BiH, Kantonalna ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, čime se stvara konfuzija u organizaciji i provedbi sportskog sustava. Prisutna je neusklađenost strategije na državnoj razini sa strategijom na lokalnoj razini. Strukovni savezi dodatno opterećuju lokalne zajednice putem klubova, naplatom nameta (kotizacije, članarine, suci, delegati, kontrolori i sl.), kao i sufinansiranjem odlaska sportaša na sportska natjecanja najvišeg ranga (Europsko, Svjetsko prvenstvo, Olimpijske igre, Svjetski kupovi...) što je obaveza Olimpijskog komiteta BiH, a temeljena na ostvarenoj rezultatskoj normi.

Nedefinirana je politika financiranja sporta, mada je ona propisana Zakonom o sportu. Zakonom nije definirano stimulativno ulaganje u sport iz gospodarstva.

Nereguliran je status i finansiranje stručnog kadra. U kantonu imamo nedovoljan broj profesionalno zaposlenih djelatnika u sportu. Stručni rad u Kantonu u većini slučajeva je honorarnog karaktera, što u konačnici ima za posljedicu dvostruko veća financijska izdavanja.

Dva osnovna akta kojima je pravno reguliran sport u Ze-Do kantonu su Zakon o sportu u BiH i Zakon o sportu Ze-Do kantona. Uprkos očekivanju da će donošenje Zakona o sportu na razini BiH uz ostale pravne akte koje treba donijeti na razini BiH i usklađivanje kantonalnih zakona i propisa uticati značajno na poboljšanje stanja u sportu, posebno u pogledu financijske situacije, to se nije desilo. Pokazalo se da su postojeći zakoni suviše općeniti, deklarativni, da su u njima samo ponavljaju mnoge odredbe iz prijeratnog zakona a da su neke stvari ostavljane nedorečene ili neprecizno naznačene.

3. ZAKLJUČCI

Sportski savez Ze-do kantona uočava i prati politiku sportske djelatnosti na kantonalnoj i lokalnoj razini; pomaže u izradi strateških planskih dokumenata; predlaže i skrbi o izvršenju programa javnih potreba; sudjeluje u izradi elaborata, studija i projekata te predlaže moguće mjere za otklanjanje prepreka u daljnjem djelovanju sporta, kao i mjere za unapređenje postojećeg stanja.

U nastavku slijedi niz zaljučaka, prijedloga (preporuka) s pravcima razvoja sporta na području Kantona i nekim mogućim rješenjima.

Takmičarski sport

Na području Zeničko-dobojskog kantona, prema raspoloživim podacima, egzistira 152 kluba sa preko 8600 aktivnih sportista u 30 sportskih grana od kojih 18 spada u olimpijske sportove, a 12 u neolimpijske sportove. Najmasovniji i najrasprostranjeniji sportovi su nogomet, košarka, rukomet, odbojka i borilački sportovi, posebno karate. Rasprostranjenost i masovnost sportova je različita. Neki sportovi kao što su atletika, gimnastika, skijanje, biciklizam, plivanje, ragbi zastupljeni su sa samo po jednim ili dva kluba. Svi klubovi su organizovani kao udruženja građana i po tome spadaju u amaterske sportske klubove. Jedan od ključnih problema za sportske klubove predstavlja obezbjeđenje finansijskih sredstva za trenažni proces i za takmičenja. Zbog nepostojanja stimulativnih zakonskih propisa za veća ulaganja u sport i sponzorstvo od strane privrednih subjekta je neredovito i nedovoljno. Ostali prihodi većine klubova također su nedovoljni pa čak i beznačajni (članarine, ulaznice) pa su česta očekivanja da se troškovi pokrivaju sredstvima koja se dobiju iz budžeta Općine i Kantona. Pored finansijskih problema u takmičarskom sportu na području Zeničko-dobojskog kantona postoje problemi za razvoj pojedinih sportova kao što su prostor i oprema, te stručni, trenerski kadrovi. Postizanje i održavanje vrhunskih sportskih rezultata, klubova i pojedinaca sa područja Zeničko-dobojskog kantona, prema dobivenim podacima je skoro neostvarljivo. Za vrhunski rezultat potreban je odgovarajući sportski ambijent sa svim elementima potrebnim za ostvarivanje vrhunskih rezultata.

Rekreativni sport

Društveni status sportske rekreacije u Zeničko-dobojskom kantonu još uvijek nije primjeren značenju i potrebama koje ovo područje ima za čuvanje i unapređenje zdravlja naših građana. Vrlo značajan subjekt u angažmanu mladih u slobodno vrijeme trebale bi biti škole. Takođe organizovano korištenje slobodnog vremena bitno je i za veliki broj mladih koji se školuju u i izvan mjesta pebivališta i koji vrijeme uglavnom provode u mjestima stanovanja (kvartovima i mjesnim zajednicama). Nakon analize ove oblasti može se konstatovati da organizovana rekreativna aktivnost gotovo da i ne postoji, odnosno da je privatna inicijativa jedini oblik rekreativnog sporta. Aerobik i drugi grupno vođeni fitness programi nude se u većini osnovnih i srednjih škola, u adaptiranim mjesnim zajednicama, podrumima, skloništima. Ne postoji precizna evidencija o broju, sadržaju rekreativnih programa, objekata za rekreaciju kao i stepenu obrazovanosti kadra koji se bavi radom sa rekreativcima. Također, nedostaju normativni akti o minimalnim uslovima za opremu, rekvizite i prostor za rekreativno vježbanje. Za voditelje sportske rekreacije potrebne su stručne edukacije.

Školski sport

- Nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja realizira se u 60 osnovnih škola od kojih 52 imaju salu za tjelesni i zdravstveni odgoj,
- Ukupno 73 % učenika osnovnih škola sa područja Zeničko-dobojskog kantona pohađa nastavu u salama za tjelesni i zdravstveni odgoj, a preostalih 27% u iznajmljenim objektima, na otvorenim poligonima (igralištima) ili u prilagođenim učionicama,
- Propusti u oblasti tjelesnog i zdravstvenog odgoja vrlo se teško otklanjaju ili se ne mogu otkloniti što je ogromna šteta za mlade i društvo u cjelini,
- Osigurati uvjete svakom učeniku za bavljenje sportskom aktivnošću u okviru sportske sekcije, posebice onima koji nisu aktivni u sportskim klubovima.

Sport osoba sa invaliditetom

Sport osoba sa invaliditetom je opterećen mnogobrojnim neriješenim pitanjima (prevoz na treninge i takmičenja, prilaz sportskim objektima, oprema za osobe sa invaliditetom i dr.). Asocijacije sportaša sa invaliditetom nisu međusobno povezane. Rezultati koje

postiću osobe sa invaliditetom u Ze-do kantonu su iznad uvjeta u kojima rade. Rezultati koji se ostvaruju više plod angažovanja pojedinaca nego sistema.

Pristup sportu osoba sa invaliditetom, bilo kao sportista ili posmatrača, još uvijek nije rješen. Dječaci ili djevojčice sa invaliditetom nemaju iste mogućnosti pristupa i bavljenja sportom kao njihovi vršnjaci bez invaliditeta.

Sportski objekti

- Osam osnovnih škola na području Zeničko-dobojskog kantona ne posjeduje salu za tjelesni i zdravstveni odgoj,
- U 135 područnih škola nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja se izvodi na školskim poligonima ili u učionicama,
- U toku su završni radovi na novoizgrađenim sportskim dvoranama u Žepču, Novom Šeheru, Visokom i Olovu,
- Postojeći sportski objekti uglavnom nisu prilagođeni sportistima sa invaliditetom i ako osobe sa invaliditetom uspijevaju organizirati treninge i takmičenja.

Stručni kadrovi

- Prema dobijenim podacima iz 12 općina Zeničko-dobojskog kantona, može se izvesti zaključak da u svim općinama nedostaje školovanih sportskih trenera za neke sportove i sportske discipline,
- Na području Zeničko-dobojskog kantona ne postoji obrazovna institucija koja obrazuje kadrove za stručnu sportsku edukaciju osoba sa invaliditetom,
- Broj visokobrazovanih kadrova sa odgovarajućim trenerskim licencama u svim sportovima je nedovoljan, a posebno je nepovoljno što je taj nedostatak najistaknutiji u radu sa mlađim kategorijama,
- Razlozi takvog stanja su nedovoljna finansijska sredstva koja klubovi nemaju za kvalitetne trenere i školovanje trenera,
- Školovanje trenera se najčešće rješava kratkotrajnim obukama na seminarima u organizaciji strukovnih saveza,

Medicina i doping u sportu

- Već više godina nedovoljno ulažemo u zdravstvenu zaštitu učesnika u sportu, prvenstveno iz razloga nedostatka novčanih sredstava,

- Na Kantonu ne postoji dovoljan broj fizijatara koji bi mogli aktivno profesionalno djelovati ne samo kod mladih sportista nego cjelokupne mlade populacije Kantona, tako što će preventivno djelovati u smislu primarne prevencije ili adekvatnog načina liječenja na vrijeme otkrivenih deformiteta,
- Ministarstvo zdravstva zajedno sa Sportskim savezom Ze-do kantona treba preuzetu obavezu edukacije sportaša o anitidopingu i posljedicama dopinga, o sportskoj prehrani i nutricionizmu, prevenciji sportskih povreda i sanaciji nastalih povreda,
- Treba ukloniti mogućnost upotrebe nedozvoljenih sredstava kroz redovite i adekvatne kontrole sportaša, seminare i radionice.

Pravni akti u sportu

- Zakon o sportu treba izmjeniti i prilagoditi potrebama sportskih udruženja,
- Osnovni uvjet da bi zakon ispunio svoj cilj jeste da se njime jasno definira oblast koju uređuje,
- Zakonska regulativa je nejasna,
- Podzakonski akti nisu doneseni u cjelosti;
- Neusklađenost Zakona koji se tiču sportske djelatnosti (Zakon o sportu, Zakon o udrugama, Zakon o zdravlju, Zakon o radu, Zakon o graditeljstvu, Zakon o igrama na sreću itd.);

4. PRIJEDLOZI

Takmičarski sport

Da bi takmičarski sport funkcionisao i zadovoljio svoju ulogu u društvu potrebno je sljedeće:

- osigurati stabilne izvore financiranja - putem zakonskih odredbi koje će se poštovati i provoditi, a subjekte koji ne poštuju propisane odredbe sankcionirati;
- povećati izdvajanja finansijskih sredstava za sport iz Proračuna (općinskog i kantonalnog);
- definirati točno određeni, obavezni, postotak izdvajanja za sport u Proračunu;
- povećati postotak izdavanja za sport od "Igara na sreću";

- stvarati kvalitetnije uvjete (putem poreznog sustava) za izdvajanje financijskih sredstava iz gospodarstva;
- decentralizirati sport-lokalni sport zasigurno je manje atraktivan za moguće sufinancijere (sponzore), u odnosu na reprezentativni, nacionalni sport;
- osloboditi klubove plaćanja nameta (kotizacije, članarine...) granskim savezima;
- osloboditi klubove plaćanja - u smislu korištenja sportskih objekata (školskih dvorana), posebno za klubove koji ostvaruju dobre rezultate na državnoj razini.
- osigurati preduvjete za ostanak u domicilnoj sredini putem stipendija, školovanja, zapošljavanja, uvjeta treniranja, kvalitetnog stručnog kadra i sl.,
- grad Zenica kao središte Kantona u mogućnosti je ponuditi uvjete za ostanak, ali i dolazak novih sportaša s obzirom na: kvalitetne objekte, pogodnosti upisa u srednje škole i fakultete, mogućnost smještaja u đачke i studentske domove, sportske stipendije.

Rekreativni sport

Za rekreativni sport potrebno je sljedeće:

- Poticati stvaranje uvjeta za masovno bavljenje rekreacijom svih dobnih skupina,
- Poticati masovno bavljenje rekreacijom svih dobnih skupina, posebno djece i mladih,
- Educirati stručni kadar za vođenje i organiziranje sportsko rekreativnih aktivnosti,
- Animirati udruge za pokretanje inicijative organizacije sportsko rekreativnih programa,
- Stvoriti bazu bodataka o udrugama, klubovima, ustanovama koji provode programe rekreacijskih aktivnosti kao i njihov sadržaj,
- Kroz posebne programe rekreativnih aktivnosti potrebno je obuhvatiti djecu koja nisu uključena u sustav treninga i natjecanja,
- Sustavno osmišljavati animiranje i aktiviranje djece i mladih u njihovo slobodno vrijeme za provedbu programa sportskih aktivnosti učenika (skijanje, ljetni kampovi za mlade sportaše, proljetni turniri i sl.),

Školski sport

- racionalizirati i objediniti paralelne sustave koji djeluju u školskom i studentskom sportu te sportu uopće te iskoristiti objekte i stručni kadar,

- za provedbu aktivnosti školskog sporta i školskih sekcija (sportskih društava), profesorima treba omogućiti povećanje satnice,
- putem studentskog sporta osigurati bezbolniji prelazak iz juniorske u seniorsku kategoriju te na taj način spriječiti prerani završetak sportske karijere.
- provesti obavezu obuke neplivača svih učenika osnovnoškolskog uzrasta,
- vođenje univerzalnog, obveznog programa tjelesne i zdravstvene kulture i sporta koju će provoditi profesori tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskim ustanovama,
- angažiranje profesora tjelesnog i zdravstvenog odgoja u nastavni process od 1. - 5. razreda,

Sport osoba sa invaliditetom

- Osigurati godišnju fiksnu stopu financiranja sporta osoba s invaliditetom iz proračuna Kantona i djece s teškoćama u razvoju koje žive na području Kantona prema posljednjem službenom popisu stanovništva,
- Nabaviti kombi vozilo prilagođeno osobama s invaliditetom koje će služiti prijevozu mladih sportaša na treninge i natjecanja sa područja cijelog Ze-do kantona,
- U saradnji sa Društvom pedagoga fizičke kulture Ze-do kantona izraditi i aplicirati na programe univerzalnih sportskih škola za osobe s invaliditetom,
- Prijaviti što više programa za škole sa ruralnih područja Kantona,
- Osigurati sredstva za izradu elaborata o prilagođenosti sportskih objekata osobama s invaliditetom na području Kantona,
- Organizacija kampanje na razini Kantona za podizanje svijesti o važnosti bavljenja sportom osoba s invaliditetom
- ostvariti bolju i kvalitetniju brigu o sportašima s invaliditetom te im posebno putem rekreativnih aktivnosti omogućiti i približiti sport, sportske dvorane i igrališta za aktivnije uključivanje u sve sportske programe.

Sportski objekti

- S obzirom da veći broj područnih škola nema salu za tjelesni i zdravstveni odgoj, a za obezbjeđenje organizacijskih i finansijskih pretpostavki za njihovu izgradnju

treba dosta vremena, potrebno je postojeće prostore adaptirati i opremiti sa minimumom nastavnih sredstava (sprave, rekviziti),

- Potrebno je intezivirati izgradnju i renoviranje zatvorenih i otvorenih školskih sportskih objekata prema prethodno utvrđenim prioritetima. Stvarati finansijske i organizacijske pretpostavke kako bi sve osnovne škole na području Kantona imale adekvatne prostorne uvjete za realizaciju nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja,
- Planirati izgradnju novih sportskih objekata,
- Voditi računa o racionalizaciji i maksimalnoj iskoristivosti školskih dvorana (nastava u školama u jednoj smjeni),
- Sveobuhvatno rukovođenje sportskim objektima (održavanja, upravljanje, korištenje, planiranje),
- Učiniti sportsku infrastrukturu dostupnu svim sportašima i sudionicima u sportskom sustavu, bez obzira na spol,
- Osigurati adekvatne pristupe osobama sa invaliditetom,
- Potrebna je izgradnja sportskih terena (otvorenih i zatvorenih), sportskih dvorana, bazena, atletskih staza, stadiona i pratećih objekata.

Stručni kadrovi

- Osigurati sve potrebne stručno-organizacijske i životne uvjete s ciljem zadržavanja kvalitetnog stručnog kadra na području Zeničko-dobojskog kantona, što je temeljna pretpostavka uspješne sportske djelatnosti,
- Putem stručnog časopisa unaprijediti stručni rad,
- U zapošljavanju treba dati prednost trenerima s visokom ili višom stručnom spremom na način da to bude uvjet za radni odnos.
- Postojećim trenerima trebalo bi dati određen rok za stjecanje odgovarajuće stručne spreme,
- Nastaviti saradnju sa Fakultetima koji educiraju sportsku struku,
- Školovanje sportaša,
- Prilagođen način studiranja/školovanja i bavljenja sportom,
- Zapošljavanje sportaša nakon završene karijere.

Medicina i doping u sportu

- putem stručnog časopisa unaprijediti stručni rad,

- uvođenje praćenja zdravlja sportaša u vidu zdravstvenog e-kartona sportaša koji bi bio dostupan svakom zdravstvenom djelatniku umreženom u bazu,
- povećati broj sportskih liječnika, na području Ze-do kantona, putem domova zdravlja općina ili putem mobilnog liječničkog tima osigurati zakonsku, stručnu, sustavnu i redovnu zdravstvenu zaštitu sportaša sa područja Ze-do kantona,
- izmijeniti zakonske odredbe koje se odnose na obavezu liječničkih pregleda (broj pregleda godišnje) i uvesti obavezu ljekarskih pregleda i za one sportaše koji ne učestvuju u natjecanjima,
- podići kvalitetu ljekarskih pregleda,
- regulirati način plaćanja troškova ljekarskih pregleda,
- zakonski regulirati obavezu ljekarskih pregleda za učenike srednjih škola (upis u I.razred)

Pravni akti u sportu

- Uraditi analizu trenutnog stanja sporta i usklađivanje pravnih akata,
- Izrada "novih" zakona o udruženjima i izmjene zakona o sportu,
- Usklađenje s ostalim zakonima koji dotiču sportsku djelatnost,
- Pooštriti, putem Zakona o udrugama, mogućnost masovnog osnivanja novih udruga,
- Zakonskom regulativom treba razgraničiti klubove u odnosu na njihove obaveze i razine djelovanja,
- Sport treba vratiti izvornim vrijednostima sporta te razgraničiti sport od sportskog „biznisa“.

Program utroška sredstava sa stavke "Transfer za sport " za 2013.godinu

Tabela 1- Zbirni pregled utroška sredstava za sport prema namjenama

R.broj	namjena	iznos (KM)	učešće %
1	kotizacije takmičenja klubova	276750,00	38,92
2	podrška aktivnostima klubova	165580,00	23,29
3	sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima	84000,00	11,82
4	Sportske aktivnosti učenika i studenata	46000,00	6,47
5	potpora perspektivnim i uspješnim sportistima	47200,00	6,66
6	aktivnosti Sportskog saveza ZDK	10000,00	1,40
7	posebni programi	62500,00	8,79
8	interventna sredstva	18900,00	2,65
	UKUPNO	710930,00	100,00

Tabela 2: Zbirni pregled programa utroška sredstava za sport po sportskim disciplinama

R. broj	naziv	planirana sredstva		ukupno (KM)	broj aplikacija
		kotizacije (KM)	potpora (KM)		
1	atletika	2000	1933	3933	1
2	nogomet	51700	22959	74659	21
3	košarka	51700	18287	69987	14
4	rukomet	30200	13039	43239	11
5	odbojka	40600	19817	60417	14
6	ragbi	6100	2164	8264	2
7	taekwondo	8400	7854	16254	7
8	kickboxing	6300	7089	13389	7
9	karate	22000	25824	47824	22
10	judo	1500	748	2248	1
11	tenis	5600	7273	12873	8
12	stoni tenis	5100	1761	6861	2
13	kuglanje	8000	3153	11153	4
14	boks	1000	1761	2761	2
15	plivanje	1500	2.779	4279	2
16	kajak, kanu,rafting	10000	5179	15179	5
17	streljaštvo	2500	3021	5521	3
18	skijanje	1000	2762	3762	2
19	biciklizam	1200	1122	2322	1
20	automobilizam	0	1266	1266	2
21	vazduhoplovstvo/zrakoplovstvo	4500	2486	6986	3
22	šah	6750	7872	14622	9
23	r. Gimnastika	1000	1174	2174	1
24	sportski bilijar	400	644	1044	1
25	bodybuilding	250	575	825	1
26	sportsko-ribolovna društva	1200	3038	4238	4
27	kotizacije sjedeća odbojka	2150	0	2150	
28	kotizacije koš. u kolicima	1600	0	1600	
29	rezerva za kotizacije	2500	0	2500	
	ukupno	276750	165580	442330	150

Program utroška sredstava sa stavke "Transfer za sport " za 2014.godinu

Tabela 1- Zbirni pregled utroška sredstava za sport prema namjenama

R.broj	namjena	iznos (KM)	učešće %
1	kotizacije takmičenja klubova	293160,00	49,48
2	podrška aktivnostima klubova	125640,00	21,2
3	sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima	71700,00	12,10
4	Sportske aktivnosti učenika i studenata	36500,00	6,16
5	potpora perspektivnim i uspješnim sportistima	33000,00	5,57
6	aktivnosti Sportskog saveza ZDK	8500,00	1,43
7	interventna sredstva	24000,00	4,06
	UKUPNO	592500,00	100,00

Tabela 2: Zbirni pregled programa utroška sredstava za sport po sportskim disciplinama

R. broj	naziv	planirana sredstva		ukupno (KM)	broj aplikacija
		kotizacije (KM)	potpora (KM)		
1	atletika	2000	1444	3444	1
2	nogomet	74750	15416	90166	22
3	košarka	58550	11912	70462	17
4	rukomet	30450	8190	38640	11
5	odbojka	28400	11866	40266	13
6	ragbi	8400	2280	10680	3
7	taekwondo	7000	6583	13583	7
8	kickboxing	6240	5034	11274	6
9	karate	24600	24691	49291	26
11	tenis	5600	5847	11447	7
12	stoni tenis	5300	2240	7540	3
13	kuglanje	8000	2373	10373	4
14	boks	1000	784	1784	1
15	plivanje	0	968	968	1
16	kajak, kanu,rafting	4560	3319	7879	4
17	streljaštvo	3500	2475	5975	3
18	skijanje	1500	2760	4260	3
19	biciklizam	1200	959	2159	1
21	vazduhoplovstvo/zrakoplovstvo	3000	1328	4328	2
22	šah	7110	8265	15375	9
23	r. gimnastika	1000	765	1765	1
24	bodybuilding	250	553	803	1
25	sportski ribolov	1500	2357	3857	3
26	planinarstvo	500	1527	2027	2
27	motociklizam	0	531	531	1
28	ekstremni sportovi	0	1173	1010	2
29	kotizacije sjedeća odbojka	2150	0	2150	
30	kotizacije koš. u kolicima	1600	0	1600	
31	kotizacija ragbi savez	3000			
32	rezerva za kotizacije	2000	0	2000	
	ukupno	293160	125640	418800	154

Program utroška sredstava sa stavke "Transfer za sport " za 2015.godinu

Tabela 1- Zbirni pregled utroška sredstava za sport prema namjenama

R.broj	namjena	iznos (KM)	učešće %
1	kotizacije takmičenja klubova	287220,00	52,22
2	podrška aktivnostima klubova	88380,00	16,07
3	sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima	66100,00	12,02
4	Sportske aktivnosti učenika i studenata	34300,00	6,24
5	potpora perspektivnim i uspješnim sportistima	36200,00	6,58
6	aktivnosti Sportskog saveza ZDK	7800,00	1,42
7	interventna sredstva	30000,00	5,45
	UKUPNO	550000,00	100,00

Tabela 2: Zbirni pregled programa utroška sredstava za sport po sportskim disciplinama

R. broj	naziv	planirana sredstva		ukupno (KM)	broj aplikacija
		kotizacije (KM)	potpora (KM)		
1	atletika	2000	865	2865	1
2	nogomet	78600	12605	91205	24
3	košarka	58450	10032	68482	16
4	rukomet	31600	6540	38140	11
5	odbojka	25600	7640	33240	12
6	ragbi	5900	1715	7615	3
7	taekwondo	10800	7042	17842	9
8	kickboxing	6800	4877	11677	7
9	karate	20000	13934	33934	20
11	tenis	4000	3655	7655	6
12	stoni tenis	6500	2251	8751	4
13	kuglanje	2000	430	2430	1
14	boks	1500	671	2171	1
15	judo	1000	511	1511	1
15	plivanje	0	682	682	1
16	kajak, kanu,rafting	3500	1994	5494	3
17	streljaštvo	5500	1492	6992	3
18	skijanje	2100	1956	4056	3
19	biciklizam	1620	657	2277	1
21	vazduhoplovstvo/zrakoplovstvo	3000	886	3886	2
22	šah	6460	5588	12048	9
25	sportski ribolov	1000	1037	2037	2
26	planinarstvo	540	487	1027	1
28	ekstremni sportovi	0	833	1010	2
29	kotizacije sjedeća odbojka	2150	0	2150	
30	kotizacije koš. u kolicima	1600	0	1600	
31	kotizacija ragbi savez	3000			
32	rezerva za kotizacije	2000	0	2000	
	ukupno	287220	88380	375600	143

Tabela 1: Raspodjela sredstava namijenjenih za sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima za 2013. godinu

redni broj	naziv kluba/udruženja	iznos (KM)	Namjena
1.	Savez za sport i rekreaciju invalida ZDK	26000,00	aktivnost 8 općinskih saveza
2.	Savez sjedeće odbojke ZDK	40000,00	takmičenja 7 klubova ZDK
3.	Košarkaški invalidski klub "Bosna" Zenica	6000,00	Liga takmičenje
4.	Sportsko društvo slijepih i slabovidnih lica ZDK Zenica	2000,00	aktivnosti slijepih i slabovidnih u 5 općina
5.	Klub paraolimpijskih sportova "Baton" Zenica	2000,00	sportske aktivnosti
6.	Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica	2000,00	sportske igre, atletska takmičenja
7.	Streljački klub osoba s invaliditetom Zenica	1500,00	sportska takmičenja
8.	"Svjetlost" UG za pomoć osobama sa poteškoćama u razvoju Zenica	1500,00	sportska aktivnosti
9.	Udruženje slijepih općine Visoko	1500,00	sportska takmičenja
10.	Sportsko udruženje gluhih i nagluhih u Zeničko-dobojskom kantonu	1500,00	sportska takmičenja
UKUPNO		84000,00	

Tabela 2: Raspodjela sredstava namijenjenih za sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima za 2014. godinu

red. broj	naziv kluba/udruženja	iznos (KM)	Namjena
1.	Savez za sport i rekreaciju invalida ZDK	22000,00	aktivnost 8 općinskih saveza
2.	Savez sjedeće odbojke ZDK	38000,00	takmičenja 7 klubova ZDK
3.	Košarkaški invalidski klub "Bosna" Zenica	5000,00	Liga takmičenje
4.	Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica	1700,00	sportske igre, atletska takmičenja
5.	Udruženje slijepih općine Visoko	1250,00	sportska takmičenja
6.	Streljački klub osoba s invaliditetom Zenica	1250,00	sportska takmičenja
7.	Invalidski kuglaški klub "Amputirac" Zenica	1250,00	sportska takmičenja
8.	Sreljački klub Invalida "Maglaj" Maglaj	1250,00	sportska takmičenja
UKUPNO		71700,00	

Tabela 3: Raspodjela sredstava namijenjenih za sportske aktivnosti osoba sa invaliditetima za 2015. godinu

red. broj	naziv kluba/udruženja	iznos (KM)	Namjena
1.	<i>Savez za sport i rekreaciju invalida ZDK</i>	20000,00	aktivnost 8 općinskih saveza
2.	<i>Savez sjedeće odbojke ZDK</i>	35000,00	takmičenja 7 klubova ZDK
3.	<i>Košarkaški invalidski klub "Bosna" Zenica</i>	4600,00	Liga takmičenje
4.	<i>Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica</i>	1500,00	sportske igre, atletska takmičenja
5.	<i>Udruženje slijepih općine Visoko</i>	1000,00	sportska takmičenja
6.	<i>Streljački klub osoba s invaliditetom Zenica</i>	1000,00	sportska takmičenja
7.	<i>Invalidski kuglaški klub "Amputirac" Zenica</i>	1000,00	sportska takmičenja
8.	<i>Atletski invalidski klub "Čelik" Zenica</i>	1000,00	sportska takmičenja
9.	<i>Streljački klub Invalida "Maglaj" Maglaj</i>	1000,00	sportska takmičenja
UKUPNO		66100,00	